

**«ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΡΟΚΥΠΤΟΝΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΧΟΡΗΓΗΣΗ
ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΔΙΑΤΑΓΗΣ (ΚΑΤ' ΑΡΘΡΑ 691^Α ΚΑΙ 781 ΚΠολΔ)»**

A. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.

B. ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΕΡΕΙΣΜΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΔΙΑΤΑΓΗΣ, Η ΝΟΜΙΚΗ ΦΥΣΗ ΑΥΤΗΣ ΚΑΙ Η ΔΕΣΜΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ.

- α. Η προσωρινή διαταγή στο Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ.*
- β. Τα χαρακτηριστικά και η νομική φύση της προσωρινής διαταγής.*
- γ. Η ισχύς της προσωρινής διαταγής και οι συνέπειες από την μη συμμόρφωση σε αυτήν.*

Γ. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΔΙΑΤΑΓΗΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ.

- α. Προσωρινή διαταγή με περιεχόμενο την ενέργεια, παράλειψη ή ανοχή υλικής πράξης.*
- β. Προσωρινή διαταγή με περιεχόμενο την απαγόρευση μεταβολής νομικής κατάστασης.
 - i. Απαγόρευση μεταβολής νομικής κατάστασης ακινήτου.*
 - ii. Απαγόρευση μεταβολής νομικής κατάστασης κινητού.**
- γ. Η προσωρινή διαταγή στο πλαίσιο της εκούσιας δικαιοδοσίας (781 ΚΠολΔ).*
- δ. Η μετενέργεια της προσωρινής διαταγής.*

Δ. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ ΚΑΙ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΔΙΑΤΑΓΗΣ.

- α. Διαδικαστικά θέματα έκδοσης και εκτέλεσης της προσωρινής διαταγής.
 - i. Αρμοδιότητα.*
 - ii. Διαδικασία έκδοσης της πρ.δ (691^Α παρ. 2 ΚΠολΔ).*
 - iii. Διάρκεια ισχύος της προσωρινής διαταγής.*
 - iv. Δημοσιότητα και εκτέλεση της προσωρινής διαταγής. Εξάρτησή της από εγγυοδοσία.**
- β. Δικαίωμα ή υποχρέωση του δικαστή η χορήγηση προσωρινής διαταγής;*

E. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.

A. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.

Υπό το ισχύον σύστημα απονομής δικαιοσύνης είναι γενικώς αναγνωρισμένη η σημασία της παροχής προσωρινής δικαστικής προστασίας, εξαιτίας της βραδύτητας, με την οποία διεξάγεται συχνά η κύρια διαγνωστική δίκη, με συνέπεια να καθυστερεί η παροχή οριστικής δικαστικής προστασίας. Πολλές φορές επίσης οι επείγουσες συνθήκες για ρύθμιση μιας κρίσιμης βιοτικής σχέσης, αλλά και η καθυστέρηση που τυχόν προκύψει έως την έκδοση απόφασης επί αιτήσεως ασφαλιστικών μέτρων (συχνά λόγω αδυναμίας ορισμού σύντομης

δικασίμου), απαιτούν την διατήρηση δικαιώματος ή την ρύθμιση κατάστασης, ώστε να αποτραπεί άμεσος κίνδυνος ανεπανόρθωτης ή δυσχερώς επανορθώσιμης βλάβης, που θα ματαίωνε τον πρακτικό σκοπό της οριστικής δικαστικής προστασίας¹, και συνεπώς καθιστούν αναγκαία την παροχή προσωρινής προστασίας ακόμη και πριν από την έκδοση της απόφασης των ασφαλιστικών μέτρων διά της χορήγησης προσωρινής διαταγής.

Η ιδιαίτερη σημασία της παροχής προσωρινής δικαστικής προστασίας στην καθημερινή πρακτική διά της έκδοσης προσωρινής διαταγής και τα ποικίλα ζητήματα που προκύπτουν από την χορήγησή της ώθησαν τον γράφοντα να ασχοληθεί με το θέμα στο πλαίσιο έρευνας για την συγγραφή της διπλωματικής εργασίας του ως κορύφωση των μεταπτυχιακών σπουδών του στον Τομέα Αστικού Δικαίου του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης.

Είναι γεγονός, όπως θα γίνει λόγος παρακάτω, ότι, παρά την μεγάλη και διαρκώς αυξανόμενη πρακτική εφαρμογή τους, οι ισχύουσες διατάξεις για την χορήγηση προσωρινής διαταγής παρέχουν περιορισμένη ρύθμιση. Παρά τις κατά καιρούς νομοθετικές παρεμβάσεις και τροποποιήσεις των σχετικών για την έκδοση προσωρινής διαταγής διατάξεων, δεν οδηγηθήκαμε στην ισχύ μιας ολοκληρωμένης ρύθμισης του θέματος, καθώς παρέμειναν αδιευκρίνιστα μία σειρά ζητημάτων, στην αποσαφήνιση των οποίων συνέβαλαν οι κατά καιρούς εκδοθείσες αποφάσεις των δικαστηρίων, που στηρίχθηκαν συχνά σε ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων για τα ασφαλιστικά μέτρα.

Περαιτέρω, κατά την εφαρμογή της χορηγούμενης προσωρινής διαταγής προκύπτουν συχνά ζητήματα προερχόμενα άλλοτε από το ίδιο το περιεχόμενό της, όταν για παράδειγμα με αυτήν απαγορεύεται η μεταβολή της πραγματικής και νομικής κατάστασης – ενσώματων κινητών – πραγμάτων που από την φύση τους είναι προορισμένα για άμεση κατανάλωση ή χρήση με περιορισμένο χρόνο ζωής και άλλοτε από την εφαρμογή νέων νομοθετικών ρυθμίσεων, όπως ενδεικτικά από την εφαρμογή για πρώτη φορά στο δικαιοσύνη μας σύστημα της

¹ *Κεραμείς – Κονδύλης – Νίκας (Κράνης)*, Ερμηνεία Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (2000), εισαγωγή στα άρθρα 682 – 738, αριθ. 5.

«αστικής» πτώχευσης με την ψήφιση του Ν.3869/2010, σε διάταξη του οποίου προβλέπεται ρητά πλέον η δυνατότητα έκδοσης προσωρινής ρύθμισης².

Η προσέγγιση των επίκαιρων αυτών ζητημάτων που προκύπτουν από την χορήγηση προσωρινής διαταγής στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας γίνεται μέσα από την βήμα προς βήμα μελέτη αρχικώς της συνταγματικής επιταγής για παροχή προσωρινής δικαστικής προστασίας, της νομικής φύσης της προσωρινής διαταγής, της δεσμευτικότητάς που αυτή αναπτύσσει, του περιεχομένου, της λειτουργίας της και της διαδικασίας έκδοσης και εκτέλεσής της.

Η χορήγηση προσωρινής διαταγής στον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας προβλέπεται από διατάξεις τόσο της αμφισβητούμενης όσο και της εκούσιας δικαιοδοσίας. Μέχρι πρόσφατα η χορήγησή της προβλεπόταν από το παλαιό άρθρο 691 ΚΠολΔ στην αμφισβητούμενη δικαιοδοσία, το οποίο όμως τροποποιήθηκε με την πρόσφατη ψήφιση του νέου Κώδικα Πολιτική Δικονομίας³ και αντικαταστάθηκε με το νέο άρθρο 691^A ΚΠολΔ. Με την νέα αυτή διάταξη ο νομοθέτης ρύθμισε κατά τρόπο αμιγώς συστηματικό σε ένα άρθρο το πλαίσιο χορήγησης της προσωρινής διαταγής, απάλειψε άδικες συνέπειες αυτοδίκαιης παύσης της ισχύος της σε περίπτωση αναβολής συζήτησης της αίτησης ασφαλιστικών μέτρων και διατήρησε την πρόβλεψη εγγραφής της προσωρινής διαταγής στα αντίστοιχα δημόσια βιβλία, όταν με το περιεχόμενό της απαγορεύεται η μεταβολή πραγματικής και νομικής κατάστασης ακινήτου ή πλοίου ή αεροσκάφους.

² Βλ. το άρθρο 5 του Ν.3869/2010 (όπως τροποποιημένο ισχύει με τον Ν.4336/2015 μετά και τον Ν.4346/2015), στο οποίο γίνεται λόγος για κάθε ζήτημα που χρήζει προσωρινής ρύθμισης σύμφωνα με τα άρθρα 745, 751 και 781 ΚΠολΔ και το άρθρο 6 του ίδιου ως άνω νόμου, στο οποίο προβλέπεται η δυνατότητα αναστολής των καταδικαστικών μέτρων κατά την διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων.

³ Ν.4335/2015 (ΦΕΚ Α΄ 87/23.07.2015).

B. ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΕΡΕΙΣΜΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΔΙΑΤΑΓΗΣ, Η ΝΟΜΙΚΗ ΦΥΣΗ ΑΥΤΗΣ ΚΑΙ Η ΔΕΣΜΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ.

α. Η προσωρινή διαταγή στο Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ.

Στην διάταξη του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος κατοχυρώνεται γενικά το δικαίωμα έννομης προστασίας⁴, χωρίς όμως να διακρίνεται στην επίμαχη συνταγματική διάταξη το είδος αυτής. Η παρεχόμενη όμως από τα δικαστήρια έννομη προστασία θα πρέπει να είναι, όχι μόνο οριστική και πλήρης, αλλά σίγουρα και αποτελεσματική, να παρέχεται δηλαδή σε χρόνο και κατά τέτοιο τρόπο, ώστε πράγματι να εξασφαλίζεται απονομή δικαιοσύνης. Συνεπώς, από την ανωτέρω συνταγματική επιταγή παροχής αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας απορρέει κατά λογική και νομική συνεκδοχή η αναγκαιότητα ένταξης στο πεδίο εφαρμογής της και η παροχή προσωρινής δικαστικής προστασίας⁵.

Από την επιστήμη του δικονομικού δικαίου⁶ γίνεται πλέον δεκτό ότι στο κανονιστικό πεδίο της ανωτέρω συνταγματικής διάταξης περιλαμβάνονται η αξίωση για αυθεντική διάγνωση της επίμαχης έννομης σχέσης διά της έκδοσης επί της ουσίας απόφασης (οριστική δικαστική προστασία), η αξίωση για λήψη εξασφαλιστικών του δικαιώματος μέτρων ή ρύθμισης μιας κατάστασης, όταν επίκειται κίνδυνος απώλειας δικαιώματος (προσωρινή δικαστική προστασία), και η αξίωση για εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων⁷. Συνεπώς, κατά τα ανωτέρω, στην έννοια της δικαστικής προστασίας περιλαμβάνεται τόσο η οριστική όσο και η προσωρινή δικαστική προστασία⁸.

⁴ *A.Μανιτάκης*, Η διπλή νομική φύση του δικαιώματος παροχής δικαστικής προστασίας, Δ 13, σελ. 631 επ.

⁵ *Κ.Καλαβρός*, Η παράλειψη παροχής προσωρινής δικαστικής προστασίας στο πλαίσιο της πολιτικής δίκης, Δ 2003, σελ. 659 επ. (662-667) και *Δ.Κράνης*, Λειτουργικά προβλήματα της προσωρινής διαταγής, ΕλλΔνη 1999, σελ. 1005 επ. (1006), ο οποίος σημειώνει ότι στην υποχρέωση του δικαστή για έκδοση προσωρινής διαταγής, εφόσον διαπιστωθεί τέτοια ανάγκη, υπολανθάνει αντίστοιχο δικαίωμα του αιτούντος, το οποίο ως πρώτη έκφραση προσωρινής δικαστικής προστασίας καλύπτεται από τον μανδύα της συνταγματικής κατοχύρωσης του άρθρου 20 παρ. 1 Συντ.

⁶ βλ. σχετικές παραπομπές στον *Δ. Ράικο*, Το δικαίωμα δικαστικής προστασίας του πολίτη απέναντι στην Δημόσια Διοίκηση, 2005, σελ. 10-11.

⁷ ΟΛΑΠ 36 και 37/2002, ΕλλΔνη 2002, σελ. 1027 · ΝοΒ 2003, σελ. 856, βλ. και *Κ.Μπότσαρη*, Βάσεις και διαδικαστικά προβλήματα της εκουσίας δικαιοδοσίας, 1997, σελ. 45-46.

⁸ Για το δικαίωμα (προσωρινής) δικαστικής προστασίας βλ. *Κ.Κεραμέως*, Σύγχρονα προβλήματα απονομής της πολιτικής δικαιοσύνης, Αρμ. 1984, σελ. 92-93, *Γ.Μητσόπουλος*, Η φύσις του «σημειώματος» περί αναστολής της αναγκαστικής εκτελέσεως κατ' άρθρον 938 παρ. 1 ΚΠολΔ, Αρμ 1989, σελ. 429 επ., *Ν.Νίκας*, Τα παραδεκτό της αιτήσεως αναστολής εκτελέσεως (938 ΚΠολΔ)

Περαιτέρω, η διάταξη του άρθρου 6 παρ. 1 εδ. α' της ΕΣΔΑ, στην οποία θεμελιώνεται η αρχή της δίκαιης δίκης, συμπορεύεται με την ως άνω συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος της έννομης προστασίας και επιτάσσει και αυτή, στο μέτρο που δεν υποκαθιστά την οριστική, την παροχή προσωρινής δικαστικής προστασίας⁹. Ειδικότερα, η ΕΣΔΑ με την ανωτέρω διάταξη αποβλέπει στην κατοχύρωση του δικαιώματος καθενός για δίκαιη και σε δημόσια συνεδρίαση εκδίκαση της υπόθεσής του θεμελιώνοντας και την αρχή της εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος («εντός λογικής προθεσμίας» - “dans un délai raisonnable”) απονομής της δικαιοσύνης¹⁰. Ως εκ τούτου, ο υπερεθνικός νομοθέτης αναγνωρίζοντας την πιθανότητα καθυστέρησης στην παροχή έννομης προστασίας από τα εθνικά δικαστήρια, προσανατολίζει τον εθνικό νομοθέτη και τον εφαρμοστή του δικαίου παροτρύνοντάς τους στην επιτάχυνση μεν της παροχής έννομης προστασίας, αλλά και στην με κάθε μέσο αποτελεσματικότητα αυτής διά της εξασφάλισής της.

Ο Έλληνας νομοθέτης υλοποιώντας την σχετική – απορρέουσα εκ του Συντάγματος και της Σύμβασης – επιταγή ρύθμισε την παροχή προσωρινής δικαστικής προστασίας με δικονομικές διατάξεις, που έχουν ως κύρια έκφραση στο πλαίσιο του ιδιωτικού δικαίου την λήψη ασφαλιστικών μέτρων¹¹. Τέτοιες διατάξεις εντοπίζονται τόσο στην αμφισβητούμενη όσο και στην εκούσια δικαιοδοσία¹². Ωστόσο, στην πράξη εντοπίζεται συχνά ένα κενό χρονικό διάστημα μεταξύ της υποβολής αιτήματος για παροχή προσωρινής δικαστικής προστασίας και της έκδοσης απόφασης για τα ληπτέα ασφαλιστικά μέτρα, κατά τη διάρκεια του οποίου είναι πιθανή η πρόκληση τετελεσμένων γεγονότων δυσχερώς αναστρέψιμων, που δύνανται να καταστήσουν δίχως αντίκρισμα την παρεχόμενη οριστική δικαστική προστασία. Εξ αυτής της ανάγκης ο έλληνας

ενώπιον δευτεροβάθμιου δικαστηρίου, Αρμ. 1995, σελ. 552-558 (554), *Κ.Χρυσόγονος*, Ατομικά και Κοινωνικά δικαιώματα, 2002, σελ. 398 επ. και ειδικά 412 επ., *Β.Σκουρής*, Διοικητικό Δικονομικό Δίκαιο Ι, 1996, σελ. 60, *Π.Λαγτόγλου*, Συνταγματικό Δίκαιο – Ατομικά Δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα, 1991, τ. Β', σελ. 1208-1209.

⁹ ΟΛΑΠ 6/2012, ΧρΙΔ 2013, σελ. 429 · ΟΛΑΠ 21/2001, ΑρχΝ 2002, σελ 86 · Δίκη 2002, σελ. 20.

¹⁰ Για την συμβατική και συνταγματική αρχή της απονομής δικαιοσύνης εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος βλ. *Π.Παραρά*, Σύνταγμα και Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, 2001, σελ. 407 επ. (411).

¹¹ *Δ.Κράνης*, Λειτουργικές δομές ασφαλιστικών μέτρων, ΕλλΔνη 2003, σελ. 1225.

¹² *Κεραμεύς – Κονδύλης – Νίκας* (Κράνης), ΕρμΚΠολΔ, εισαγωγή στα άρθρα 682 – 738, αριθ. 1 και *Κεραμεύς – Κονδύλης – Νίκας* (Αρβανιτάκης), ΕρμΚΠολΔ, άρθρο 781, αριθ. 1.

νομοθέτης επιχείρησε με τον θεσμό της προσωρινής διαταγής να καλύψει το «κενό» αυτό χρονικό διάστημα παρέχοντας άμεσα στον αιτούντα έννομη προστασία τη δυνατότητα προσωρινής εξασφάλισης ή διατήρησης του ευρισκόμενου σε απειλή δικαιώματος ή ρύθμισης μιας κατάστασης, καθώς σε αντίθετη περίπτωση σε επείγουσες περιπτώσεις άμεσου κινδύνου ο αιτών δικαστική προστασία θα παρέμενε απροστάτευτος. Συνεπώς, κατά τα ανωτέρω αναφερόμενα, η χορήγηση προσωρινής διαταγής ως μορφή προσωρινής δικαστικής προστασίας θεμελιώνεται και αυτή τόσο στο Σύνταγμα όσο και στην ΕΣΔΑ.

β. Τα χαρακτηριστικά και η νομική φύση της προσωρινής διαταγής.

i. Δεδομένης της ανάγκης αντιμετώπισης επείγουσας περίπτωσης ή άμεσου κινδύνου μέχρι την έκδοση απόφασης ασφαλιστικών μέτρων είτε με λήψη εξασφαλιστικών του κρίσιμου δικαιώματος μέτρων ή μέσω ρύθμισης της κατάστασης, η προσωρινή διαταγή αποτελεί εγγύηση διασφάλισης του επικείμενου ασφαλιστικού μέτρου¹³ ή αλλιώς, κατά την διατύπωση της νομολογίας, συνάρτηση της αίτησης ασφαλιστικών μέτρων και τελολογικό παρεπόμενο της αντίστοιχης απόφασης¹⁴. Συνεπώς, η προσωρινή διαταγή αποτελεί, κατά τα προαναφερόμενα, μορφή προσωρινής δικαστικής προστασίας, η οποία περαιτέρω κατ' ανάλογη εφαρμογή των παραγράφων 4 και 5 του άρθρου 692 ΚΠολΔ δεν επιτρέπεται ούτε να οδηγεί στην ικανοποίηση του ασφαλιστέου δικαιώματος¹⁵ ούτε να θίγει δικαιώματα τρίτων¹⁶.

Για την έκδοση προσωρινής διαταγής πρέπει στοιχειωδώς να πιθανολογείται¹⁷ η επείγουσα ανάγκη για την λήψη μέτρου ή ο άμεσος κίνδυνος

¹³ Γ.Μητσόπουλος, Προσωρινή διαταγή δικαστηρίου επί αιτήσεως εγγραφής προσημειώσεως υποθήκης, ΕλλΔνη 1983, σελ. 1135 επ. (1137) και Κ.Μπέης, Χρονικά όρια ισχύος προσωρινής διαταγής (γνμδ), Δ. 1991, σελ. 589 επ. (592).

¹⁴ βλ. ΟΛΑΠ 17/2009, ΕλλΔνη 2009, σελ. 739 · ΑΠ 1198/2008 (Γ' Τμ), ΕφΑΔ 2008, σελ. 1067.

¹⁵ βλ. ΟΛΑΠ 17/2009, ΕλλΔνη 2009, σελ. 739 και Δ. Κράνη, Λειτουργικές δομές, ό.π., ΕλλΔνη 2003, σελ. 1226 παρ. Π αριθ. 3, έτσι αντισταθμίζεται η έλλειψη σημαντικών εγγυήσεων ορθής κρίσεως, η οποία είναι αναπόφευκτη λόγω της ταχύτητας της όλης διαδικασίας.

¹⁶ Κεραμεύς – Κονδύλης – Νίκας (Κράνης), ΕρμΚΠολΔ (2000), άρθρο 692, αριθ. 2 όπου και νομολογία.

¹⁷ Χ.Απαλαγάκη, Η εφαρμογή της διαδικασίας των ασφαλιστικών μέτρων στις ιδιωτικού δικαίου διαφορές που δεν συνιστούν ασφαλιστικό μέτρο, Δ.2003, σελ. 646 επ. (653).

από τους ισχυρισμούς έστω του αιτούντος, καθώς στην πράξη δεν προσκομίζονται αποδεικτικά μέσα, ενώ είναι δυνατόν να μην παρίσταται καν ο αντίδικος κατά την συζήτηση του σχετικού αιτήματος, κατ' εφαρμογή του 687 ΚΠολΔ¹⁸, σε εξαιρετικά κατεπείγουσες περιπτώσεις ή όταν επίκειται άμεσος κίνδυνος. Το περιεχόμενο της δεν συνοδεύεται από αιτιολογία ούτε δημοσιεύεται στο ακροατήριο και για τους λόγους αυτούς αμφισβητείται η φύση της προσωρινής διαταγής ως απόφασης¹⁹.

ii. Τα ανωτέρω ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της προσωρινής διαταγής προκάλεσαν μεγάλη συζήτηση σχετικά με την νομική φύση της, θέμα το οποίο απασχόλησε για πολλές δεκαετίες τους θεωρητικούς του ιδιωτικού δικονομικού δικαίου με διατύπωση διαφορετικών απόψεων. Η αμφισβήτηση αυτή επί του θέματος της νομικής φύσης της προσωρινής διαταγής, όπως ήταν εύλογο, επηρέασε και την νομολογία των δικαστηρίων μας, η οποία δεν υπήρξε πάντοτε συνεπής και ομοιόμορφη ως προς τις νομικές της παραδοχές επί του ζητήματος.

Συνοπτικά, η διάσταση απόψεων μεταξύ των θεωρητικών εντοπίστηκε βασικά αφ' ενός στο ότι η προσωρινή διαταγή αποτελεί περιληπτική απόφαση²⁰, χωρίς όμως την τήρηση ορισμένων τύπων και για τον λόγο αυτό δεν εξισώνεται με την δικαστική απόφαση, κατατάσσεται δε στην κατηγορία των διαταγών και πράξεων (τίτλοι εκτελεστοί) του άρθρου 904 παρ. 2 περ. ζ' ΚΠολΔ (κρατούσα άποψη)²¹. Κατά την γνώμη αυτή, για όσο διαρκεί η προσωρινή διαταγή είναι δεσμευτική, δύναται όμως να ανακληθεί ή να μεταρρυθμιστεί με νεώτερη διαταγή

¹⁸ Κεραμεύς – Κονδύλης – Νίκας (Κράνης), ΕρμΚΠολΔ (2000), άρθρο 691, αριθ. 3, βλ. και ΑΠ 697/2008 (Α' Τμ), Αρμ. 2009, σελ 913 επ.

¹⁹ Δ.Κράνης, Προσωρινή διαταγή, ανάκληση και μετενέργεια των ασφαλιστικών μέτρων, 2013, σελ. 13-14 και Δ.Κιτσαράς, Ενοχικές δεσμεύσεις της εξουσίας διάθεσης (1999), σελ. 305 επ.

²⁰ Γ.Μητσόπουλος, Η φύσις του «σημειώματος» ό.π., Αρμ 1989, σελ. 37 επ., Π.Γέσιου – Φαλτσή, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, Γεν. Μέρος (1998), παρ. 43, κεφ. XII, σελ. 375-376, έτσι και ο Δ.Βλάχος, Η προσωρινή διαταγή κατά τον ΚΠολΔ (2002), αριθ. 18-19, σελ. 10, ο οποίος όμως δέχεται ότι πρόκειται για δικαιοδοτική κρίση, αφού εμφίλοχωρεί δικανικός συλλογισμός.

²¹ βλ. ΓνμδΕισΑΠ 7/2010, ΕΠολΔ 2011, σελ. 98-99 (παρά την αποδυνάμωση της σχετικής δικονομικής διάταξης του άρθρου 904 παρ. 2 περ. ζ' του ΚΠολΔ, από το άρθρο 20 του Ν.3301/2004 στο πλαίσιο του Ν.3068/2001). Στο ίδιο πνεύμα και ο Α.Τάχος, Ελληνικό Διοικητικό Δίκαιο, 2003, σελ. 834-835, σύμφωνα με τον οποίο η Διοίκηση είναι υποχρεωμένη να συμμορφωθεί σε όλα τα είδη δικαστικής προστασίας που παρέχονται με τις δικαστικές αποφάσεις, άρα και στις περιπτώσεις αναστολής εκτέλεσης μιας πράξης ή στα προσωρινά μέτρα που επιβάλλει το δικαστήριο. Επομένως στην έννοια των δικαστικών αποφάσεων που αναφέρουν τα άρθρα 94 παρ. 4 και 95 παρ. 5 Συντ. περιλαμβάνονται και οι δικαστικές πράξεις, οι οποίες δεν έχουν μεν χαρακτήρα δικαιοδοτικό, καθώς είναι απρόθεσμες και ελεύθερα ανακλητές από το δικαστήριο, αλλά ικανοποιούν το δικαίωμα προσωρινής δικαστικής προστασίας.

του δικαστηρίου ή με απόφαση των άρθρων 696-698 ΚΠολΔ εφαρμοζόμενα αναλόγως.

Αφ' ετέρου, η αντίθετη άποψη υποστήριξε κατά το παρελθόν ότι, εφόσον η προσωρινή διαταγή δεν είναι προϊόν καμιάς αυθεντικής διάγνωσης της ουσιαστικής έννομης σχέσης ή της νομιμότητας των μέτρων που διατάσσει ούτε δημιουργεί δεδικασμένο, συνεπώς δεν συνιστά αυτή μορφή δικαιοδοτικής λειτουργίας, αλλά αποτελεί διοικητική πράξη οργάνου απονομής δικαιοσύνης²². Η άποψη αυτή, ότι δηλαδή η προσωρινή διαταγή δεν εξομοιώνεται με δικαστική απόφαση, έστω και σε περιληπτική μορφή, επικαλείται προς υποστήριξή της και το ότι διαφορετική θεώρηση θα τοποθετούσε την προσωρινή διαταγή στην αξιολογική κλίμακα της δικαστικής αποφάσεως, χωρίς ωστόσο να υφίσταται κανένα θεσμικό (συνταγματικό ή νομοθετικό) εχέγγυο που να δικαιολογεί μια τέτοια εξισωτική λειτουργία της²³.

Ωστόσο, ορθά – κατά την άποψή μου – επισημαίνεται²⁴ ότι, παρά το γεγονός ότι η τελευταία άποψη για την φύση της προσωρινής διαταγής ως δικαστικής πράξης (προσταγής) που αναπτύσσει εκτελεστότητα είναι μεν περισσότερο συμβατή με την έλλειψη γνωρισμάτων της δικαστικής απόφασης²⁵, όμως το σχετικό έλλειμμα δεν την μεταλλάσσει σε διοικητική πράξη. Άλλωστε, τούτο προκύπτει σαφώς από την συνταγματικά κατοχυρωμένη διάκριση των εξουσιών, καθώς τα δικαστήρια ούτε ασκούν διοίκηση ούτε συνεπώς έχουν αρμοδιότητα εκδόσεως εκτελεστών διοικητικών πράξεων, αντιθέτως είναι αρμόδια για την διασφάλιση δικαιωμάτων ή την ρύθμιση καταστάσεων επί ιδιωτικών βιοτικών σχέσεων με προσωρινό εν προκειμένω τρόπο. Επομένως, είναι αδόκιμος ο όρος – εκτελεστή – δικαστική πράξη ή κάτι παρόμοιο, καθώς ο όρος «προσωρινή διαταγή» κρίνεται επαρκής για την διάκριση της δικαστικής αυτής προσταγής από την δικαστική απόφαση. Περαιτέρω, η προσωρινή διαταγή

²² ΑΠ 1599/1992, Δ 1993, σελ. 1116-1118, με παρατηρήσεις Σ. Βλαστού και Κ. Μπέη, η οποία αφορούσε προσωρινή διαταγή με περιεχόμενο την εξακολούθηση εκ μέρους εργοδότη να δέχεται την εργασία του εργαζόμενου μέχρι να εκδοθεί απόφαση επί του ασφαλιστικού μέτρου. Βλ. επίσης και Κ.Μπέη, Χρονικά όρια (γνμδ) ό.π., Δ. 1991, σελ. 589 επ. (592-593), Χ.Απαλαγάκη, Προσημείωση υποθήκης, 2005, σελ. 167-168, 174, Δ.Δημητρίου, Η δικαστική αναστολή της αναγκαστικής εκτελέσεως, 1993, σελ. 219-220.

²³ Χ.Απαλαγάκη, ό.π., σελ. 174.

²⁴ Δ.Κράνης, Λειτουργικά προβλήματα, ό.π., ΕλλΔνη 1999, σελ. 1008.

²⁵ όπως αυτά ορίζονται στην παρ. 3 του άρθρου 93 του Συντάγματος και στο άρθρο 305 ΚΠολΔ.

θα πρέπει να θεωρηθεί ως ατελής έκφραση δικαιοδοτικού έργου του δικαστηρίου²⁶, καθώς δεν μπορεί να παραβλεφθεί το γεγονός ότι για την χορήγηση της προσωρινής διαταγής ο δικαστής ελέγχει στοιχειωδώς τις προϋποθέσεις έκδοσής της²⁷ και κρίνει (με την μορφή σιωπηρής διάγνωσης) την καταλληλότητα των διατασσόμενων μέτρων. Τέλος, διαπιστώνεται ότι η προσωρινή διαταγή, παρά το γεγονός ότι στερείται των αντικειμενικών εγγυήσεων ορθότητας, αναπτύσσει την κοινή δεσμευτικότητα όλων των πράξεων των κρατικών οργάνων που καλύπτονται από το τεκμήριο νομιμότητας, με αποτέλεσμα να υφίσταται γενική υποχρέωση συμμόρφωσης προς το περιεχόμενό της. Διαμορφώνεται λοιπόν πρόσκαιρα μία νέα κατάσταση από εκτελεστές αξιώσεις και αντίστοιχες υποχρεώσεις των μερών, οι οποίες, επειδή δεν είναι αποτέλεσμα αυθεντικής διάγνωσης, ανατρέπονται αναδρομικά, εφόσον δεν καλυφθούν από την απόφαση των ασφαλιστικών μέτρων ή εφόσον ανακληθεί ή καταργηθεί προηγουμένως η προσωρινή διαταγή²⁸. Ζήτημα όμως ανακύπτει σχετικά με την ισχύ της προσωρινής διαταγής και τις συνέπειές της, όταν ο υπόχρεος προς συμμόρφωση αρνείται να συμμορφωθεί παραβιάζοντάς την.

γ. Η ισχύς της προσωρινής διαταγής και οι συνέπειες από την μη συμμόρφωση σε αυτήν.

Η διάσταση των επιστημονικών απόψεων, όπως περιγράφηκε ανωτέρω, σχετικά με την νομική φύση της προσωρινής διαταγής, είχε σημαντικό αντίκτυπο και στις παραδοχές της νομολογίας. Ο προβληματισμός για την νομική φύση της προσωρινής διαταγής αναπτύχθηκε κυρίως σε συνάρτηση με την απαγόρευση της νομικής μεταβολής ως συνηθέστερο περιεχόμενο του ασφαλιστικού μέτρου που διατάσσει²⁹. Τα δικαστήρια κατά καιρούς επιχειρώντας να καλύψουν το

²⁶ Δ.Κράνης, Λειτουργικά προβλήματα, ό.π., ΕλλΔνη 1999, σελ. 1009.

²⁷ Έτσι Γ.Ορφανίδης, Η προσωρινή διαταγή κατ' άρθρο 691 παρ. 2 ΚΠολΔ (με αφορμή την υπ' αριθ. 557/2010 απόφαση του Αρείου Πάγου), ΕΠολΔ 2011, σελ 155 επ. (165) και Δ.Βλάχος, Η προσωρινή διαταγή, ό.π., αριθ. 18-19, σελ. 10, που δέχεται κι αυτός ότι πρόκειται για δικαιοδοτική κρίση, αφού επιφυλάσσει δικανικός συλλογισμός

²⁸ Βλ. εν προκειμένω Δ. Κράνη, Λειτουργικά προβλήματα ό.π., ΕλλΔνη 1999, σελ. 1009.

²⁹ Βλ. Γ.Ορφανίδης, Η προσωρινή διαταγή κατ' άρθρο 691 παρ. 2 ΚΠολΔ, ό.π., ΕΠολΔ 2011, σελ. 163-165, ο οποίος παρατηρεί ότι οι θεωρητικές κατασκευές παρουσιάζουν δυσκολία αιτιολογήσεως του αποτελέσματος της ακυρότητας της διαθέσεως και προτρέπει στην εγκατάλειψη της δογματικής

νομοθετικό κενό ως προς τη δεσμευτικότητα των προσωρινών διαταγών κατέληγαν μεν στην ακυρότητα των πράξεων ή των παραλείψεων ως συνέπεια της παραβίασης του περιεχομένου τους, με διαφορετικές όμως κάθε φορά αιτιολογίες στηριζόμενες σε διάφορες διατάξεις. Ζήτημα επίσης ανέκυπτε κάθε φορά και ως προς την εμβέλεια των συνεπειών από την παραβίαση του περιεχομένου της προσωρινής διαταγής και αν αυτές επηρέαζαν τους καλόπιστα συναλλασσόμενους τρίτους ή όχι, ρύθμιση που αντιμετωπίστηκε νομοθετικά πολύ αργότερα με τροποποίηση των διατάξεων του ΚΠολΔ, που αφορούσαν την χορήγηση προσωρινής διαταγής.

Στην πράξη ως κυρίαρχος τύπος προσωρινής διαταγής αναδείχθηκε, σε όλα αδιακρίτως τα προσωρινά μέτρα εξασφαλιστικού χαρακτήρα, η απαγόρευση μεταβολής κάθε νομικής και πραγματικής κατάστασης ορισμένου ενσώματου αντικειμένου ή ακόμη και του συνόλου της περιουσίας του οφειλέτη, μέχρι τη συζήτηση της αιτήσεως του ασφαλιστικού μέτρου ή συχνά μέχρι την έκδοση αποφάσεως επ' αυτής³⁰. Αναμφισβήτητα η συμμόρφωση προς το περιεχόμενο της προσωρινής διαταγής αποτελεί μεν σύννομη συμπεριφορά, ωστόσο ζήτημα ανακύπτει όταν ο υπόχρεος προς συμμόρφωση παραλείπει να συμμορφωθεί με αυτήν. Σε τέτοιες περιπτώσεις η σύγκρουση συμφερόντων εκδηλώνεται τόσο μεταξύ δανειστή και οφειλέτη, όταν ο πρώτος έχει συμφέρον να διατηρηθεί η περιουσία του δευτέρου προς εξασφάλιση των απαιτήσεών του, όσο και μεταξύ του δανειστή και τρίτων καλόπιστα συναλλασσόμενων με τον οφειλέτη³¹. Στην μεν πρώτη περίπτωση η προσωρινή διαταγή εκτελείται μόλις καταχωριστεί κάτω από την αίτηση ασφαλιστικών μέτρων (ή στα πρακτικά, κατ' άρθρο 700 παρ. 3 ΚΠολΔ). Άλλωστε το περιεχόμενό της ανακοινώνεται άμεσα στους

αφετηρίας, σημειώνοντας ότι η προσωρινή διαταγή δεν μπορεί να είναι διοικητική πράξη ή διοικητικό μέτρο οργάνου απονομής της δικαιοσύνης, καθώς ως τέτοια δεν θα μπορούσε να έχει περιεχόμενο την απαγόρευση διάθεσης. Σε τέτοια περίπτωση, για τρία σημαντικά ασφαλιστικά μέτρα – συντηρητική κατάσταση, δικαστική μεσεγγύηση και προσημείωση υποθήκης – δεν θα υπήρχε δυνατότητα χορήγησης προσωρινής διαταγής, αντίθετα βέβαια με τις πραγματικές στην πράξη ανάγκες.

³⁰ ΟΛΑΠ 17/2009, ΕλλΔνη 2009, σελ. 739, όπου ως συνέπεια παραβίασης της προσωρινής διαταγής, χάριν της ασφάλειας των συναλλαγών, επιδιώκεται η ακυρότητα της διάθεσης (η οποία ως έννοια είναι ευρύτερη της απαλλοτρίωσης και περιλαμβάνει οποιαδήποτε μεταβίβαση, σύσταση, επιβάρυνση και γενικώς νομική μεταβολή) των πραγμάτων των οποίων η νομική μεταβολή απαγορεύτηκε προσωρινά. Ως διάθεση λογίζεται και η με καταδολιευτική πρόθεση εγγραφή προηγούμενης προσημείωσης υποθήκης σε εικονικό δανειστή, ενώ έχει χορηγηθεί ήδη σε άλλον δανειστή προσωρινή διαταγή με σκοπό την εγγραφή προσημείωσης υποθήκης υπέρ του τελευταίου, βλ. σχετικά *Χ.Απαλαγάκη*, ό.π., σελ. 159-160.

³¹ *Χ.Απαλαγάκη*, ό.π., σελ. 160

παριστάμενους διαδίκους ή στους δικαστικούς παραστάτες τους³² και κατ' αυτόν τον τρόπο εξασφαλίζεται η γνώση του περιεχομένου της από τους αντιδίκους. Ωστόσο, ζήτημα εγείρεται στο κατά πόσο εν προκειμένω η προσωρινή διαταγή τριτενεργεί, εφόσον, διά της καταχωρίσεώς της και μόνο κάτω από την αίτηση ασφαλιστικών μέτρων, ο τρίτος δεν λαμβάνει γνώση του περιεχομένου της.

Στο πλαίσιο του ΚΠολΔ, υπό την προϊσχύσασα μορφή του, διατάξεις ασφαλιστικών μέτρων που ρύθμιζαν για παράδειγμα την επιβολή συντηρητικής κατάσχεσης (713 και 714 ΚΠολΔ) ή δικαστικής μεσεγγύησης (727 ΚΠολΔ)³³, αλλά και την αναστολή προόδου της εκτέλεσης (938 ΚΠολΔ) είχαν κοινό σημείο αναφοράς την δημοσιότητα του εξασφαλιστικού αυτού μέτρου διά της γνωστοποιήσεώς του, κάτι όμως που δεν συνέβαινε και για την προσωρινή διαταγή του παλαιού άρθρου 691 ΚΠολΔ. Ελλείπει σχετικών διατάξεων ετίθετο συχνά το θέμα της ισχύος της προσωρινής διαταγής κυρίως ως προς τις συνέπειες που επέρχονται, έναντι του μη συμμορφούμενου με το περιεχόμενό της. Ιδιαίτερως απασχόλησε το θέμα της προστασίας των συμφερόντων των τρίτων που συναλλάσσονταν καλόπιστα εξαιτίας της μεγάλης σημασίας, αφού αφορούσε αμιγώς την ασφάλεια των συναλλαγών και άγγιζε την γενικότερη συναλλακτική πίστη.

Η νομολογία κατά καιρούς προσέγγιζε το ζήτημα της δεσμευτικότητας με διαφορετικό τρόπο εκκινώντας κάθε φορά από διαφορετική αφετηρία ως προς το θέμα της νομικής φύσης της προσωρινής διαταγής, καθώς η εκτελεστότητα που έκρινε ότι αναπτύσσει η προσωρινή διαταγή, χωρίς να είναι προσδιοριστικό στοιχείο της φύσης της, αποτελεί όμως συνέπεια που απορρέει από την φύση της. Διακουμάνσεις επίσης σημειώνονταν στην νομολογία και ως προς την ανάγκη δημοσιότητας του περιεχομένου της προσωρινής διαταγής, υπό την έννοια της περιέλευσης σε γνώση του περιεχομένου της από τον συναλλασσόμενο τρίτο.

Αρχικά, η νομολογία δεχόμενη την έλλειψη δικαιοδοτικού χαρακτήρα στην προσωρινή διαταγή και εντοπίζοντας την έλλειψη δημοσιότητας ως προς την καταχώρισή της σε δημόσια βιβλία, ως στοιχείο οριοθετήσεως της σύγκρουσης δικαιωμάτων που αφορούν ακίνητα πράγματα, έκρινε ότι, εφόσον

³² βλ. *Δ.Βλάχο*, ό.π., σελ 8-9, σημείωση 15.

³³ και την προσημείωση υποθήκης κατ' άρθρο 1276 ΑΚ.

εκδοθεί προσωρινή διαταγή που απαγορεύει την μεταβολή της πραγματικής και νομικής κατάστασης της περιουσίας του οφειλέτη και δεν έχει προηγουμένως καταχωριστεί στα δημόσια βιβλία, η εμπράγματη δικαιοπραξία σε σχέση με το επίμαχο ακίνητο που εγγράφεται σε αυτά δεν καθίσταται άκυρη³⁴.

Αργότερα ο Άρειος Πάγος με την ΑΠ 561/1999³⁵ (Α΄ Τμ) δεχόμενος την προσωρινή διαταγή ως τίτλο εκτελεστό (από αυτούς που αναφέρονται στην παρ. 2 περ ζ΄ του άρθρου 904 ΚΠολΔ), έκρινε ότι οι διατάξεις των άρθρων 691 παρ. 2 (όπως ίσχυε τότε) και 700 παρ. 3 ΚΠολΔ «καθιερώνουν την δεσμευτικότητα των προσωρινών διαταγών, με την έννοια ότι αρνούνται να προσδώσουν έννομες συνέπειες σε πράξεις που αντίκεινται στο περιεχόμενό τους και επιβάλλουν σιωπηρώς την ακυρότητα, ως κύρωση της παραβάσεώς τους» και κατέληξε στο ότι η αντίθετη προς την προσωρινή διαταγή – που απαγόρευσε την νομική μεταβολή συγκεκριμένου περιουσιακού στοιχείου – εκποίηση ακινήτου πλήττεται με ακυρότητα θεμελιούμενη όχι στο άρθρο 176 ΑΚ (όπως είχε κρίνει το Εφετείο), αφού η προσωρινή διαταγή δεν αποτελεί κατά τα ανωτέρω δικαστική απόφαση, αλλά στις διατάξεις των άρθρων 175 ΑΚ και 691 ΚΠολΔ (όπως ίσχυε τότε)³⁶. Περαιτέρω, με την ίδια απόφαση κρίθηκε ότι η προσωρινή διαταγή, παρά το γεγονός ότι από καμία διάταξη δεν προκύπτει υποχρέωση καταχώρισής της στα δημόσια βιβλία, ωστόσο αναπτύσσει δεσμευτικότητα ως συνέπεια της παράβασης απαγόρευσης διάθεσης και έναντι τρίτων καλόπιστα συναλλασσόμενων με τον οφειλέτη, έστω κι αν αυτοί δεν έχουν προηγουμένως λάβει γνώση του περιεχομένου της προσωρινής διαταγής, καθώς κρίθηκε ότι η έλλειψη μιας τέτοιας καταχώρισης δεν θεραπεύει την ακυρότητα της διάθεσης, που χώρησε κατά παράβαση της απαγόρευσης, διότι σε τέτοια περίπτωση «θα κατέλυε την έννοια της ακυρότητας και θα εξουδετέρωνε τον επιτακτικό χαρακτήρα της

³⁴ βλ. Χ. Απαλαγάκη, ό.π. σελ. 164, όπου και σχετική νομολογία.

³⁵ ΑΠ 561/1999 (Α΄ Τμ), Δ 2001, σελ. 1065 επ. · ΧρΙΔ 2001, σελ. 58 επ., με παρατηρήσεις Λ. Κιτσαρά, η οποία απόφαση ήταν η πρώτη αρεοπαγίτικη που έταμε για πρώτη φορά σε όλη της την έκταση την προβληματική της νομικής φύσης της προσωρινής διαταγής, της ισχύος της και των εννόμων συνεπειών της.

³⁶ Στο πλαίσιο σχολιασμού της εν λόγω απόφασης διατυπώθηκε από τον Λ.Κιτσαρά, ΧρΙΔ 2001, σελ. 60, ότι ανεξάρτητα από την νομική φύση της προσωρινής διαταγής δεν θα έπρεπε να αποκλειστεί η ακυρότητα της διάθεσης πράγματος, με την οποία παραβιάστηκε η χορηγηθείσα προσωρινή διαταγή, είτε με ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 176 ΑΚ είτε διά της αποδοχής ότι ο διαπλαστικός της χαρακτήρας και η δυνατότητα του δικαστή να προσδιορίσει και τις κυρώσεις από τυχόν παραβίασή της, προσδίδουν την απαραίτητη δεσμευτικότητα.

διατάξεως του άρθρου 175 ΑΚ». Η γνώμη αυτή της νομολογίας αμφισβητήθηκε ευλόγως με τη βάσιμη παρατήρηση ότι δεν έλαβε επαρκώς υπόψη της το αίτημα για ασφάλεια των συναλλαγών. Ο αντίλογος που αναπτύχθηκε, υποστήριξε ότι η μη τήρηση βιβλίων ειδικών για την καταχώριση προσωρινών διαταγών δεν αποτελούσε πρακτικά αξεπέραστο εμπόδιο, αφού για λόγους ταυτότητας δικαίου αυτές θα έπρεπε να καταχωρούνται στα βιβλία κατασχέσεων, εφαρμοζομένων αναλόγως των διατάξεων των ασφαλιστικών μέτρων της συντηρητικής κατάσχεσης και της δικαστικής μεσεγγύησης. Ειδικά υπό το καθεστώς λειτουργίας του κτηματολογίου, όπου καθιερώνεται ένα σύστημα ουσιαστικής δημοσιότητας που αποβλέπει στην προστασία της συναλλακτικής πίστης, οι εγγραφές στους σχετικούς πίνακες τεκμαίρονται ακριβείς, υπό την έννοια ότι κάθε περιορισμός της κυριότητας ή, εν προκειμένω, της εξουσίας διαθέσεως πρέπει, για να υφίσταται στον νομικό κόσμο, να εμφανίζεται καταχωρισμένος³⁷.

Ακολούθησαν αποφάσεις του Αρείου Πάγου³⁸ που δέχθηκαν όλες ότι η προσωρινή διαταγή αποτελεί εκτελεστή πράξη της δικαστικής αρχής και όχι δικαστική απόφαση, αφού δεν περιέχει διάγνωση της έννομης σχέσης που ρυθμίζει. Συγκεκριμένα, με την ΑΠ 133/2004 (Α΄ Τμ)³⁹ επιβεβαιώθηκε για ακόμη μια φορά η θέση ότι η προσωρινή διαταγή δεν αποτελεί δικαστική απόφαση, αλλά τίτλο εκτελεστό από τους αναφερόμενους στο άρθρο 904 παρ. 2 περ. ζ΄ ΚΠολΔ. Έκρινε δε περαιτέρω ότι, αν το μέτρο που ορίσθηκε με αυτήν συνίσταται στην απαγόρευση διάθεσης πράγματος, η μεταγενέστερη της διαταγής διάθεση πλήττεται με ακυρότητα. Στην ανωτέρω απόφαση η πλειοψηφία θεμελίωσε την ακυρότητα της διάθεσης ακινήτου κατά παράβαση χορηγηθείσας προσωρινής διαταγής στο άρθρο 176 ΑΚ, ενώ η μειοψηφία στο άρθρο 175 ΑΚ. Στο ίδιο πνεύμα κυμάνθηκε και η ΑΠ 866/2004 (Ζ΄ Τμ)⁴⁰, η οποία δέχθηκε ότι η συναινετική προσημείωση, που είχε παραχωρήσει στη δανείστρια Τράπεζα ο οφειλέτης, σε χρόνο κατά τον οποίο είχε εκδοθεί με αίτηση άλλης δανείστριας

³⁷ αντί άλλων αναλυτικά την *Χ.Απαλαγάκη*, ό.π., σελ. 169-170, καθώς και Λ.Κιτσαρά, ΧρΙΔ 2001, σελ. 61 και του ίδιου, *Ενοχικές δεσμεύσεις*, ό.π., σελ. 318-319.

³⁸ βλ. ΟΛΑΠ 4/2004, ΕλλΔνη 2004, σελ. 386-387 · Δ 2004, σελ. 1270 επ. με παρατηρήσεις Κ.Μπέη, η οποία επιβεβαίωσε την φύση της προσωρινής διαταγής ως εκτελεστής πράξης της δικαστικής αρχής που δεσμεύει και τα όργανα της εκτελέσεως, στα οποία γνωστοποιήθηκε.

³⁹ ΑΠ 133/2004 (Α΄ Τμ), ΝοΒ 2004, σελ. 1549-1550.

⁴⁰ ΑΠ 866/2004 (Ζ΄ Τμ), ΕλλΔνη 2004, σελ. 1621-1622.

Τράπεζας προσωρινή διαταγή που απαγόρευε την νομική και πραγματική μεταβολή της περιουσίας του, ήταν άκυρη ως αντίθετη προς την απαγόρευση του άρθρου 176 ΑΚ. Η απόφαση όμως προχώρησε ένα βήμα παραπέρα κρίνοντας ότι *«η ακυρότητα αυτή αποτελεί έννομη συνέπεια της παραβάσεως της απαγορεύσεως, χωρίς να επιβάλλεται προηγούμενη μεταγραφή της προσωρινής διαταγής από τις διατάξεις των άρθρων 1192-1198 Α.Κ. ή άλλη διάταξη, άρα η ακυρότητα ισχύει και παρά τη μη μεταγραφή της προσωρινής διαταγής και την επικαλούμενη καλή πίστη εκείνου προς τον οποίο έγινε η διάθεση»*. Αν και αυτές οι αποφάσεις έκριναν ότι είναι άκυρη η διάθεση που έλαβε χώρα παρά την απαγόρευση που τέθηκε από χορηγηθείσα προσωρινή διαταγή, έστω κι αν δεν τηρήθηκαν κανόνες δημοσιότητα, δεν έθιξαν καθόλου το θέμα της τριτενέργειας της προσωρινής διαταγής.

Για πρώτη φορά η ΑΠ 697/2008⁴¹ κάνει λόγο για την ανάγκη ασφάλειας των συναλλαγών και την προστασία των καλόπιστα συναλλασσόμενων τρίτων. Συγκεκριμένα, αφού η ανωτέρω απόφαση επανέλαβε την στάση της διαμορφωθείσας έως τότε νομολογίας σχετικά με την φύση της προσωρινής διαταγής και την ακυρότητα της διάθεσης που παραβίασε προσωρινή διαταγή, έκρινε ότι *«ναι μεν η προσωρινή διαταγή αναπτύσσει εκτελεστότητα σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 700 § 3 ΚΠολΔ, δηλαδή χωρίς να είναι αναγκαία η τήρηση προδικασίας δια της επιδόσεως επιταγής προς εκούσια συμμόρφωση, αφού εκτελείται μόλις καταχωρισθεί κάτω από την αίτηση ή στα πρακτικά με βάση σημείωση του δικαστού που την εξέδωσε, πλην όμως αναπτύσσει την διαπλαστική της ενέργεια, ήτοι την δεσμευτικότητά της ακόμη και έναντι των καλόπιστων τρίτων, ως προς τους οποίους μπορεί να αντιταχθεί η προαναφερομένη ακυρότητα, υπό την προϋπόθεση της γνωστοποίησεως αυτής στον καθ' ου οφειλέτη, προκειμένου αυτός, λαμβάνοντας γνώση του περιεχομένου της, να συμμορφωθεί προς αυτή και να απέχει από οποιαδήποτε πράξη, αντιβαίνουσα σε αυτή»*. Εκτός από την ανάγκη ασφάλειας των συναλλαγών και προστασίας των τρίτων από την ακυρότητα που επέχεται η παραβίαση της προσωρινής διαταγής, η ανωτέρω απόφαση δέχθηκε ότι, κατ' ανάλογη εφαρμογή, για την ταυτότητα του

⁴¹ ΑΠ 697/2008, Αρμ. 2009, σελ. 913 επ.

νομοθετικού λόγου των ισχυόντων επί αναστολής του πλειστηριασμού με δικαστική απόφαση, ή επί συμπεφωνημένης αναστολής κατά το άρθρο 361 ΑΚ, σε συνδυασμό προς το άρθρο 1019 παρ. 2 ΚΠολΔ, η οποία απόφαση ή η συμφωνία περί αναστολής του πλειστηριασμού, πρέπει να κοινοποιηθούν στα επί της εκτελέσεως πρόσωπα, προκειμένου να επέλθει η ακυρότητα του πλειστηριασμού, που συνιστά ιδιόρρυθμη εκπονητική σύμβαση πωλήσεως, που έγινε κατά παράβαση της δια δικαστικής αποφάσεως απαγορεύσεως ή της περί αναστολής συμφωνίας. Ωστόσο, κατά την άποψη του γράφοντος, δεν είναι βέβαιο ότι η γνωστοποίηση και μόνον της διαταγής στον καθ' ου θα ήταν αρκετή για την διασφάλιση των συναλλαγών, καθώς έτσι επαφίεται στην διάθεση του καλόπιστου ή κακόπιστου ενίοτε οφειλέτη να συμμορφωθεί στο περιεχόμενο της προσωρινής διαταγής, με αποτέλεσμα η ασφάλεια των συναλλαγών να εξαρτάται από τις προθέσεις του. Ούτε, εν προκειμένω, ο καλόπιστος τρίτος δύναται να γνωρίζει ότι υφίσταται προσωρινή διαταγή ή εάν και πότε κοινοποιήθηκε στον καθ' ου. Συνεπώς, για τους ανωτέρω λόγους θα έπρεπε, εφόσον η απαγόρευση διάθεσης αφορά ακίνητο, προκειμένου η απαγόρευση να τριτενεργήσει, να σημειωθεί στα δημόσια βιβλία.

Σε συνέχεια των ανωτέρω ο Άρειος Πάγος κλήθηκε με την ΟΛΑΠ 17/2009⁴² να κρίνει όλα τα ανωτέρω ζητήματα που προέκυψαν σχετικά με την δεσμευτικότητα και την τριτενέργεια που αναπτύσσει η προσωρινή διαταγή. Ως προς το ζήτημα της δεσμευτικότητας, ο Άρειος Πάγος ξεκινώντας από την ίδια αφετηρία που εκκινούσαν και οι παλαιότερες αποφάσεις του και πιθανόν λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορετικές απόψεις που είχαν διατυπωθεί με αφορμή την διαμορφωθείσα νομολογία του, έκρινε ότι «αν το μέτρο, που ορίστηκε με την προσωρινή διαταγή και παραβιάστηκε, συνίσταται στην απαγόρευση διάθεσης του πράγματος (μεταβολής της νομικής του κατάστασης), η μεταγενέστερη της προσωρινής διαταγής διάθεση (εκποίηση) πλήττεται με ακυρότητα, η οποία θεμελιώνεται όχι στο άρθρο 175 ΑΚ, αφού ο νόμος (άρθρα 691 παρ. 2 και 700 παρ. 3 ΚΠολΔ) δεν προβλέπει ακυρότητα της απαγορευμένης με προσωρινή διαταγή διάθεσης, αλλά στο άρθρο 176 ΑΚ, σε συνδυασμό με το άρθρο 691 παρ. 2 ΚΠολΔ,

⁴² ΟΛΑΠ 17/2009, ΕλλΔνη 2009, σελ. 997 επ. · ΑρχΝ 2010, σελ. 336 επ.

κατ' αναλογία με τα ισχύοντα επί δικαστικής απόφασης, με την οποία προσομοιάζει, χωρίς να είναι η προσωρινή διαταγή».

Ως προς το θέμα δε της επερχόμενης, δυνάμει πλέον του άρθρου 176 ΑΚ, ακυρότητας της απαγορευμένης με προσωρινή διαταγή διάθεσης ακινήτου ο Άρειος Πάγος με την ανωτέρω απόφαση έκρινε (για υπόθεση δικαστικής μεσεγγύησης) ότι, εφόσον τίθεται από τον νομοθέτη για χάρη της ασφάλειας των συναλλαγών, ως προϋπόθεση ισχύος προς τους τρίτους της ακυρότητας εκποίησης των επίμαχων πραγμάτων, η εγγραφή της συγκεκριμένης απόφασης των ασφαλιστικών μέτρων (π.χ. της συντηρητικής κατάσχεσης και της δικαστικής μεσεγγύησης κατ' άρθρα 715 και 727 ΚΠολΔ) στα βιβλία κατασχέσεων της περιφέρειας του τόπου, όπου βρίσκεται το ακίνητο, κατά τον χρόνο της διάθεσης, και εφόσον η προσωρινή διαταγή ως συνάρτηση της αίτησης ασφαλιστικών μέτρων και τελολογικό παρεπόμενο της αντίστοιχης απόφασης, δεν μπορεί να είναι περισσότερο εξασφαλιστική από την ίδια την απόφαση των ασφαλιστικών μέτρων (692 παρ. 4 ΚΠολΔ), η απαγόρευση της νομικής μεταβολής ακινήτου ή εμπράγματος δικαιώματος σε αυτό, που διατάχθηκε με προσωρινή διαταγή, ισχύει έναντι των τρίτων, υπό την προϋπόθεση ότι σημειώθηκε προηγουμένως η προσωρινή διαταγή στα αντίστοιχα δημόσια βιβλία κατασχέσεων, σύμφωνα με την διάταξη του άρθρου 715 παρ. 3 ΚΠολΔ αναλόγως εφαρμοζόμενη.

Ακολούθησε η ΑΠ 557/2010 (Δ' Τμ)⁴³, η οποία, αν και αφορούσε υπόθεση χορήγησης προσωρινής διαταγής με περιεχόμενο την απαγόρευση μεταβολής της νομικής κατάστασης ακινήτου (απαγόρευση διάθεσης) στο πλαίσιο αίτησης ασφαλιστικών μέτρων με αίτημα την εγγραφή προσημείωσης υποθήκης, επανέλαβε αυτούσια όλη την κύρια σκέψη της ΟΛΑΠ 17/2009, αν και η τελευταία είχε κρίνει υπόθεση δικαστικής μεσεγγύησης, καταλήγοντας ότι η απαγόρευση της νομικής μεταβολής ακινήτου με προσωρινή διαταγή ισχύει έναντι των τρίτων με την προϋπόθεση ότι είχε σημειωθεί προηγουμένως στα αντίστοιχα δημόσια βιβλία κατασχέσεων. Εν προκειμένω, κρίθηκε ότι η παρά την προσωρινή διαταγή εγγραφείσα προσημείωση υποθήκης είναι ασθενέστερη έναντι εκείνου του προσημειούχου υπέρ του οποίου είχε ήδη χορηγηθεί σχετική

⁴³ ΑΠ 557/2010 (Δ' Τμ), ΕΠολΔ 2011, σελ. 194 επ.

προσωρινή διαταγή με απαγόρευση διάθεσης ακινήτου και εν συνεχεία ενέγραψε προσημείωση, ανεξάρτητα για το αν επρόκειτο για αναγκαστική ή συναινετική. Ως εκ τούτου προηγείται κατά τάξη η τελευταία της προσημείωσης υποθήκης, που ενεγράφη προγενέστερα, κατά παράβαση της απαγόρευσης διάθεσης που τέθηκε με προσωρινή διαταγή.

Από την επισκόπηση της προπαρατεθείσας νομολογίας του Αρείου Πάγου προκύπτει η παγίωσή της ως προς το θέμα της νομικής φύσης της προσωρινής διαταγής και η στροφή που σημείωσε σε σχέση αναγκαιότητα εγγραφής της τελευταίας στα δημόσια βιβλία για λόγους ασφάλειας των συναλλαγών, όταν το περιεχόμενό της αφορά απαγόρευση μεταβολής νομικής κατάστασης ακινήτου. Η μεταγενέστερη της προσωρινής διαταγής διάθεση πλήττεται με ακυρότητα, η οποία αναπτύσσει αποτελέσματα και έναντι τρίτων, όταν αυτή τελικά έχει εγγραφεί στα δημόσια βιβλία.

Ο νομοθέτης παρακολουθώντας την μέχρι τότε εξέλιξη και διαμόρφωση της νομολογίας σχετικά με τις συνέπειες από την παράβαση των προσωρινών διαταγών που απαγόρευαν την μεταβολή της νομικής κατάστασης ακινήτου, σε σχέση και με το έλλειμμα δημοσιότητας του περιεχομένου τους και αποδεχόμενος το αίτημα για ασφάλεια των συναλλαγών, αλλά κυρίως για την ταυτότητα του νομικού λόγου, θέσπισε νέα παράγραφο 5 (του πρώην άρθρου 691 ΚΠολΔ)⁴⁴, με την οποία προβλέφθηκε ρητά ότι η αίτηση ασφαλιστικών μέτρων, επί της οποίας εκδίδεται προσωρινή διαταγή με αντικείμενο την απαγόρευση μεταβολής της πραγματικής ή νομικής κατάστασης ακινήτου, πλοίου ή αεροσκάφους, επιδίδεται στην αρμόδια αρχή και εγγράφεται στο αντίστοιχο βιβλίο, αναλόγως εφαρμοζόμενων των άρθρων 713 και 714 ΚΠολΔ. Η ανωτέρω πρόβλεψη διατηρήθηκε και μετά την πρόσφατη τροποποίηση του ΚΠολΔ και ενσωματώθηκε στην νέα διάταξη της παραγράφου 3 του άρθρου 691^A ΚΠολΔ. Συνεπώς, με την ανωτέρω νομοθετική πρόβλεψη ικανοποιήθηκε το αίτημα προς διαφύλαξη της ασφάλειας των συναλλαγών και της συναλλακτικής πίστης και επιλύθηκε οριστικά πλέον το ζήτημα της προστασίας του καλόπιστα

⁴⁴ Η παράγραφος 5, η οποία είχε προστεθεί με το άρθρο 48 παρ. 2 του Ν.3994/2011 (ΦΕΚ Α' 165/25.07.2011), αναριθμήθηκε από 13.05.2012 σε παρ. 6 δυνάμει των άρθρων 16 παρ. 2 και 110 παρ. 20 του Ν.4055/2012 (ΦΕΚ Α' 51/12.03.2012).

συναλλασσόμενου τρίτου με οφειλέτη δεσμευόμενο να μην μεταβάλει νομικά την περιουσιακή του κατάσταση με κριτήριο την εγγραφή της προσωρινής διαταγής στα δημόσια βιβλία.

Πρόσφατα την Ολομέλεια του Αρείου Πάγου απασχόλησε το ερώτημα εάν καθίσταται αναδρομικά έγκυρη η διάθεση ακινήτου στην περίπτωση που παραβιασθεί χορηγηθείσα προσωρινή διαταγή με περιεχόμενο την απαγόρευση διάθεσης, εφόσον απορριφθεί η αίτηση για λήψη ασφαλιστικού μέτρου, αλλά μεταγενεστέρως ο δανειστής, υπέρ του οποίου εκδόθηκε η προσωρινή διαταγή, δικαιωθεί κατά την τακτική δίκη. Συγκεκριμένα, με την ΟΛΑΠ 20/2015⁴⁵ επιβεβαιώθηκε η διαμορφωθείσα νομολογία όσον αφορά τη νομική φύση της προσωρινής διαταγής και η δεσμευτικότητα αυτής, όταν απαγορεύει μεταβολή της νομικής κατάστασης ακινήτου, με αποτέλεσμα την ακυρότητα της διάθεσης που έλαβε χώρα κατά παράβαση της χορηγηθείσας προσωρινής διαταγής. Περαιτέρω, κρίθηκε ότι *«ο υπερού εκδόθηκε η παραβιασθείσα προσωρινή διαταγή δανειστής, που δικαιώθηκε, με κύρια ή παρεμπίπτουσα κρίση, στην τακτική επί της διαφοράς με τον καθού (η προσωρινή διαταγή) δίκη, διατηρεί, παρά την απόρριψη της αιτήσεως του, έννομο συμφέρον (στερούμενος τέτοιου στην αντίθετη περίπτωση), να επικαλεστεί την υπέρ αυτού παραμένουσα σχετική ακυρότητα της απαγορευμένης διάθεσης, ως κύρωση για την παράβαση της προσωρινής διαταγής, η οποία (προσωρινή διαταγή) τελολογικώς είναι και αυτή ενταγμένη στο όλο σύστημα διασφάλισης του σκοπού της κύριας δίκης, δηλαδή της πραγμάτωσης του εξ αντικειμένου δικαίου, ώστε να καταστεί δυνατή η ικανοποίηση του ουσιαστικού δικαιώματος, εναρμονιζόμενη (η κύρωση) με το αποτέλεσμα της κύριας δίκης και ανταποκρινόμενη στην αληθή κατάσταση των πραγμάτων. Ενισχυτικό δε τούτων είναι και το ότι για την έννομη τάξη δεν είναι αδιάφορη η δημιουργία (στα πλαίσια της προσωρινής δικαστικής προστασίας) κατάστασης αντίθετης προς το ουσιαστικό δικαίωμα, αφού με τη ρύθμιση και υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 703 ΚΠολΔ, ανάγεται σε παράνομη συμπεριφορά, δημιουργική ιδιόρρυθμης αδικοπρακτικής ευθύνης, η υλοποίηση ασφαλιστικών μέτρων παρά την έλλειψη ουσιαστικού δικαιώματος»*.

⁴⁵ ΟΛΑΠ 20/2015, ΕΠολΔ 2015, σελ. 553 επ. με παρατηρήσεις Ι. Δεληκωστόπουλου.

Στην απόφαση αυτή διατυπώθηκε και μειωψηφούσα άποψη, σύμφωνα με την οποία *«αφού το δίκαιο ανέχεται διαθέσεις περιουσιακών στοιχείων του οφειλέτη που καθιστούν επισφαλή την ικανοποίηση του δανειστή αν δεν έχουν ληφθεί υπέρ αυτού ασφαλιστικά μέτρα, κατά την ίδια έννοια είναι ανεκτές και έγκυρες μετά την απόρριψη της αίτησης ασφαλιστικών μέτρων και οι κατά παράβαση της προσωρινής διαταγής διαθέσεις ... Βέβαια η παράβαση της προσωρινής διαταγής σε χρόνο που αυτή ίσχυε αντιστρατεύεται τη δεσμευτικότητα της και συνιστά απείθεια, η οποία δεν αίρεται από τη μεταγενέστερη κατάργηση της ισχύος της. Ως κύρωση όμως στην παράβαση της προσωρινής διαταγής δεν μπορεί να ισχύσει η διατήρηση συνεπειών, οι οποίες μετά την κατάργηση της δεν δικαιολογούνται πειστικά από άποψη ουσιαστικού δικαίου».*

Είναι αλήθεια ότι η ανωτέρω απόφαση προκάλεσε έντονο αντίλογο. Πέραν του ότι ανέτρεπε την μέχρι τότε παγιωμένη νομολογία σχετικά με την οριοθέτηση ισχύος της προσωρινής διαταγής, προκάλεσε ερωτήματα και προβληματισμούς σχετικά με την μείζονα πρότασή της. Συγκεκριμένα, ενώ μέχρι τώρα γινόταν παγίως δεκτό ότι η προσωρινή διαταγή ως συνάρτηση της αίτησης ασφαλιστικών μέτρων και τελολογικό παρεπόμενο της αντίστοιχης απόφασης διατηρούσε την ισχύ της έως την συζήτηση της αίτησης των ασφαλιστικών μέτρων και έπαυε μετά την έκδοση απόφασης ανεξάρτητα από την έκβασή της, η πρόσφατη απόφαση υιοθετώντας γενική διατύπωση θεώρησε ότι η προσωρινή διαταγή *«τελολογικώς είναι και αυτή ενταγμένη στο όλο σύστημα διασφάλισης του σκοπού της κύριας δίκης, δηλαδή της πραγμάτωσης του εξ αντικειμένου δικαίου».* Συνεπώς, κατά την ανωτέρω απόφαση ο υπόχρεος από τις απορρέουσες δεσμεύσεις του, προερχόμενες από την ανακληθείσα ή καταργηθείσα προσωρινή διαταγή, δεν αποδεσμεύεται αναδρομικά και αυτοδικαίως από αυτές παρά την απόρριψη της αίτησης ασφαλιστικών μέτρων, αλλά η εγκυρότητα κάθε διάθεσής του εξαρτάται από ένα μελλοντικό και αβέβαιο γεγονός, δηλαδή αυτό του αποτελέσματος της κύριας δίκης. Όπως βέβαια γίνεται αντιληπτό, τέτοια εκκρεμότητα δημιουργεί μεγάλη αβεβαιότητα στις συναλλαγές και έρχεται σε ευθεία αντίθεση με τα απώτατα όρια ισχύος της προσωρινής διαταγής. Ταυτόχρονα η δέσμευση της προσωρινής διαταγής αναβαθμίζεται αδικαιολόγητα και γίνεται εντονότερη, ενώ παύει έτσι να συναρτάται από την αίτηση ασφαλιστικών μέτρων. Εύλογα

συνεπώς τίθεται το ερώτημα της σημασίας ύπαρξης των ασφαλιστικών μέτρων σε μια τέτοια περίπτωση. Περαιτέρω, η επίκληση από μέρος της πλειοψηφίας της διάταξης του άρθρου 703 ΚΠολΔ, προκειμένου να στηριχθεί η άποψή της, αφορά μάλλον την αντίθετη περίπτωση αποζημίωσης, κατά την οποία εκτελείται απόφαση ασφαλιστικών μέτρων που έγινε δεκτή (πραγματώνεται δηλαδή το διαταχθέν μέτρο)⁴⁶, ενώ έχει απορριφθεί ως αβάσιμη τελεσίδικα η αγωγή. Με ενδιαφέρον αναμένεται η εξέλιξη της νομολογίας επί του συγκεκριμένου θέματος.

Γ. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΔΙΑΤΑΓΗΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ.

Παρά την μεγάλη και διαρκώς αυξανόμενη πρακτική εφαρμογή της προσωρινής διαταγής στο πλαίσιο των ασφαλιστικών μέτρων, οι ρυθμίσεις που την διέπουν κρίνονται εξαιρετικά συνοπτικές⁴⁷ και παρέχουν περιορισμένη ρύθμιση του θεσμού. Για τον λόγο αυτό γίνεται γενικά δεκτή η δυνατότητα συμπλήρωσης των ανωτέρω ρυθμίσεων με την αναλογική εφαρμογή των διατάξεων για τα ασφαλιστικά μέτρα⁴⁸.

Βασική διάταξη αποτελεί αυτή της παραγράφου 1 του νέου άρθρου 691^A ΚΠολΔ, με την οποία ορίζεται ότι αν το δικαστήριο κρίνει ότι υπάρχει ανάγκη, έχει το δικαίωμα, μόλις κατατεθεί αίτηση ασφαλιστικών μέτρων και έως ότου εκδοθεί η απόφαση επ' αυτής, να εκδώσει και αυτεπαγγέλτως προσωρινή διαταγή καταχωριζόμενη κάτω από την αίτηση ή στα πρακτικά, σχετικά με τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν έως την έκδοση της απόφασης για την εξασφάλιση ή διατήρηση δικαιώματος ή ρύθμιση της κατάστασης. Η ανωτέρω διάταξη συμπληρώνεται από αυτήν της παραγράφου 3 του άρθρου 700 ΚΠολΔ, με την οποία ορίζεται ότι η χορηγούμενη προσωρινή διαταγή εκτελείται μόλις καταχωριστεί κάτω από την αίτηση ή στα πρακτικά βάσει σημειώματος του δικαστή που την εξέδωσε και, εφόσον πρόκειται για πολυμελές δικαστήριο, του προέδρου του. Αυτές αποτελούν τις κύριες διατάξεις που διέπουν την χορήγηση

⁴⁶ *Κεραμεύς – Κονδύλης – Νίκας* (Κράνης), ΕρμΚΠολΔ (2000), άρθρο 703, αριθ. 1.

⁴⁷ *Ιασ. Δούμης*, Η προσωρινή διαταγή κατά τα άρθρα 691 παρ. 2 και 700 παρ. 3 ΚΠολΔ, ΝομΧρον Σεπ-Οκτ 2008, τεύχος 51.

⁴⁸ *Δ. Κράνης*, Προσωρινή διαταγή, ό.π., σελ. 3.

της προσωρινής διαταγής στο πλαίσιο των ασφαλιστικών μέτρων, ενώ οι υπόλοιπες διατάξεις που τις συνοδεύουν αφορούν επί μέρους θέματα ως προς την διαδικασία έκδοσης της προσωρινής διαταγής και εκτέλεσης αυτής, για τις οποίες θα γίνει λόγος κατωτέρω (στην υπό Δ' ενότητα). Όπως επίσης προαναφέρθηκε, στο πλαίσιο της εκούσιας δικαιοδοσίας κρίσιμη είναι η διάταξη του άρθρου 781 ΚΠολΔ, η οποία προβλέπει και ρυθμίζει την χορήγηση προσωρινής διαταγής.

Περιεχόμενο της προσωρινής διαταγής δύναται να είναι κάθε πρόσφορο μέτρο για την εξασφάλιση ή διατήρηση ουσιαστικού δικαιώματος ή την ρύθμιση κατάστασης βάσει έννομης σχέσης, δίχως όμως το μέτρο αυτό να συνίσταται στην πλήρη ικανοποίηση του αιτούμενου προς εξασφάλιση ή διατήρηση δικαιώματος ή στην προσβολή δικαιώματος τρίτου, κατ' ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων των παραγράφων 4 και 5 του άρθρου 692 ΚΠολΔ. Συνεπώς, η χορηγούμενη προσωρινή διαταγή μπορεί να συνίσταται σε υποχρέωση προς ενέργεια, παράλειψη ή ανοχή ορισμένης υλικής πράξης από μέρος του καθ' ου η αίτηση, όπως επίσης και σε υποχρέωση παράλειψης νομικής πράξης, όχι όμως σε υποχρέωση προς ενέργεια νομικής πράξης, καθώς αυτή προϋποθέτει καταδίκη σε δήλωση βουλήσεως (949 ΚΠολΔ), η οποία στο πλαίσιο των ασφαλιστικών μέτρων είναι αδύνατη. Επισημαίνεται ακόμα ότι θα πρέπει να υφίσταται αντιστοιχία μεταξύ του είδους της χορηγούμενης προσωρινής διαταγής και του αιτούμενου ασφαλιστικού μέτρου, δηλαδή, εφόσον με την αίτηση ασφαλιστικών μέτρων επιδιώκεται η εξασφάλιση ή η διατήρηση δικαιώματος, το περιεχόμενο της προσωρινής διαταγής δεν μπορεί να αφορά ρύθμιση κατάστασης και το αντίστροφο⁴⁹.

α. Προσωρινή διαταγή με περιεχόμενο την ενέργεια, παράλειψη ή ανοχή υλικής πράξης.

Από την επιβολή της προσωρινής διαταγής που επιτάσσει συγκεκριμένη ενέργεια, παράλειψη ή ανοχή κάποιας υλικής πράξης δεν δημιουργούνται ιδιαίτερα ερμηνευτικά προβλήματα, καθώς η συμμόρφωση προς τέτοια προσωρινή διαταγή είναι δυνατόν να επιτευχθεί άμεσα με την συνδρομή των

⁴⁹ Δ.Κράνης, Προσωρινή διαταγή, ό.π. σελ. 19-20 παρ. 17, όπου και σχετικές παραπομπές.

οργάνων εκτέλεσης κατά τις διατάξεις για την αναγκαστική εκτέλεση (700 παρ. 1 ΚΠολΔ). Ειδικά δε στην περίπτωση που περιεχόμενο της προσωρινής διαταγής αποτελεί υποχρέωση παράλειψης ή ανοχής υλικής πράξης, θα πρέπει αυτή να εξοπλίζεται σε περίπτωση παράβασης της υποχρέωσης με την απειλή χρηματικής ποινής ή και προσωπικής κράτησης σε βάρος του καθ' ου (947 ΚΠολΔ), ως έμμεσος τρόπος αναγκαστικής εκτέλεσης, όχι όμως απευθείας με την καταδίκη σε αυτές τις ποινές⁵⁰.

Περαιτέρω, διά της ανάκλησης ή της κατάργησης της προσωρινής διαταγής ο υπόχρεος σε ενέργεια απαλλάσσεται από τις υποχρεώσεις του σίγουρα για το μέλλον, αλλά και αναδρομικά, εφόσον δεν συμμορφώθηκε εξ αρχής με την προσωρινή διαταγή⁵¹. Επομένως, από την ανάκληση ή κατάργηση της προσωρινής διαταγής ο μέχρι τότε υπόχρεος προς συμμόρφωση δύναται να παύσει να ενεργεί ή να ανέχεται πράξεις που του επιβλήθηκαν, αλλά και να προβαίνει σε πράξεις που του απαγορεύτηκαν, υπό την επιφύλαξη πάντοτε των μέτρων που ίσως επιβληθούν στη συνέχεια με την απόφαση των ασφαλιστικών μέτρων⁵².

Γενικά, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω (υπό Β.γ' ενότητα) η εκούσια ή δι' αναγκαστικής εκτέλεσης συμμόρφωση προς την προσωρινή διαταγή αποτελεί σύννομη συμπεριφορά ακόμη και μετά την απόρριψη της αίτησης ασφαλιστικών μέτρων ή την αντίθετη κρίση με την οριστική απόφαση επί του κυρίου ενδίκου μέσου για όσο χρονικό διάστημα ίσχυε η προσωρινή διαταγή. Ωστόσο, η μη συμμόρφωση προς το περιεχόμενο προσωρινής διαταγής που υποχρεώνει σε ενέργεια παράλειψη ή ανοχή υλικής πράξης δεν επιφέρει παρά μόνο ποινικές συνέπειες (κατ' άρθρο 232^A ΠΚ)⁵³.

⁵⁰ Ειδικά βλ. *Δ.Κράνη*, Προσωρινή διαταγή, ό.π. σελ. 21, με πλούσια νομολογία, για την απειλή των ποινών σε περίπτωση μη συμμόρφωσης προς την προσωρινή διαταγή και όχι την απευθείας καταδίκη σε αυτές.

⁵¹ Βλ. όμως την πρόσφατη ΟΛΑΠ 20/2015, ΕΠολΔ 2015, σελ. 553 επ. με παρατηρήσεις Ι. Δεληκωστόπουλου και τα όσα αναφέρθηκαν ανωτέρω υπό Ενότητα Β-γ'.

⁵² *Δ. Κράνης*, Λειτουργικά προβλήματα ό.π., ΕλλΔνη 1999, σελ. 1010.

⁵³ Ως απόφαση στο πλαίσιο του άρθρου 42 ΕισΝΚΠολΔ νοείται και η προσωρινή διαταγή, βλ. ΟΛΑΠ 1154/1990 (ποιν), ΕλλΔνη 1991, σελ. 239.

β. Προσωρινή διαταγή με περιεχόμενο την απαγόρευση μεταβολής νομικής κατάστασης.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, ως συνηθέστερος τύπος προσωρινής διαταγής με περιεχόμενο την παράλειψη νομικής πράξης καθιερώθηκε η απαγόρευση μεταβολής της νομικής κατάστασης ορισμένου ενσώματου αντικειμένου ή ακόμη και του συνόλου της περιουσίας του καθ' ου η προσωρινή διαταγή - οφειλέτη, εφόσον αυτό κριθεί ως το προσφορότερο μέτρο, μέχρι την συζήτηση της αίτησης του ασφαλιστικού μέτρου ή συχνά μέχρι την έκδοση απόφασης επ' αυτής. Η απαγόρευση αυτή μπορεί να αφορά ακίνητο ή και κινητό πράγμα. Στην τελευταία δε περίπτωση ενδιαφέρον παρουσιάζει η απαγόρευση διάθεσης ευπαθούς εμπορεύματος ή πράγματος προορισμένου για άμεση ανάλωση, για την οποία περίπτωση γίνεται εκτενής λόγος παρακάτω.

ι. Ως απαγόρευση μεταβολής της νομικής κατάστασης νοείται οποιαδήποτε μεταβίβαση, σύσταση, επιβάρυνση⁵⁴ ή και αλλοίωση δικαιώματος επί των επίμαχων πραγμάτων ή του συνόλου της περιουσίας. Κρίθηκε⁵⁵ δε ότι στην ανωτέρω επιβάρυνση δικαιώματος συμπεριλαμβάνεται και η εγγραφή υποθήκης ή προσημείωσης υποθήκης. Η παράβαση προσωρινής διαταγής που απαγόρευε κάθε διάθεση περιουσιακού στοιχείου – ή με την ευρύτερη διατύπωση που απαγόρευε την μεταβολή της νομικής του κατάστασης – προκαλεί σχετική ακυρότητα. Η συγκεκριμένη δηλαδή ακυρότητα δεν πλήττει στο σύνολό της την πραγματοποιηθείσα διάθεση, αλλά καθιστά αυτήν άκυρη και ανενεργό μόνο ως προς τον δανειστή, για τον οποίο εκδόθηκε η ανωτέρω προσωρινή διαταγή. Προϋπόθεση βέβαια ενεργοποίησης της σχετικής αυτής ακυρότητας είναι η επίκλησή της από τον δανειστή. Εφόσον αυτός δεν την επικαλεστεί, τότε η διάθεση του δικαιώματος που πραγματοποιήθηκε παρά την απαγόρευση παραμένει έγκυρη⁵⁶.

⁵⁴ ΟΛΑΠ 17/2009, ΕλλΔνη, 2009, σελ. 997 επ., ΑΠ 1198/2008 (Γ' Τμ.), ΧρΙΔ 2008, σελ. 213.

⁵⁵ ΑΠ 557/2010, ΕΠολΔ 2011, σελ. 194 επ.

⁵⁶ Βλ. ΟΛΑΠ 20/2015, ΕΠολΔ 2015, σελ. 553 επ., σύμφωνα με την οποία «Η ακυρότητα αυτή, που αποτέλεσμά της, κατά το άρθρο 180 ΑΚ, είναι να θεωρείται η απαγορευμένη διάθεση σαν να μην έγινε, μη επιφέρουσα το σκοπούμενο έννομο αποτέλεσμά της, έχει τον χαρακτήρα της σχετικής ακυρότητας, καθόσον έχει ταχθεί για την προστασία του συμφέροντος ορισμένου προσώπου (άρθρο 175 εδ. β ΑΚ) και δη εκείνου υπέρ του οποίου εκδόθηκε η προσωρινή διαταγή, και πρέπει να γίνει επίκλησή της από πρόσωπο δικαιούμενο προς τούτο, δηλαδή τον υπερού διατάχθηκε, τους καθολικούς ή ειδικούς

Κατά τα ανωτέρω, υποθήκη ή προσημείωση υποθήκης που ενεγράφη υπέρ τρίτου σε ακίνητο παρά την απαγόρευση μεταβολής της νομικής του κατάστασης δυνάμει χορηγηθείσας προσωρινής διαταγής ακολουθεί στην τάξη την μεταγενεστερώς εγγραφείσα υποθήκη ή προσημείωση υποθήκης που εγγράφεται επί του ίδιου ακινήτου σε συνέχεια προσωρινής διαταγής υπέρ εκείνου για τον οποίο εκδόθηκε⁵⁷. Συνεπώς, ορθά γίνεται δεκτό⁵⁸ ότι, εφόσον η παρά την απαγόρευση που τέθηκε με την χορηγηθείσα προσωρινή διαταγή εγγραφείσα υποθήκη ή προσημείωση υποθήκης διατηρείται ισχυρή, δεν δικαιολογείται η ανάκληση της απόφασης, με την οποία επετράπη σε τρίτο πρόσωπο η εγγραφή άλλης προσημείωσης, καθώς παρέχεται η αιτούμενη προστασία του δικαιώματος για το οποίο χορηγήθηκε η προσωρινή διαταγή. Πάντως, αναγκαία προϋπόθεση ισχύος όλων των ανωτέρω, προκειμένου η ακυρότητα της απαγορευμένης μεταβολής της νομικής κατάστασης να μπορεί να αντιταχθεί και σε τρίτους, είναι η τήρηση δημοσιότητας κατ' άρθρο 691^A παρ. 3 ΚΠολΔ⁵⁹.

Επισημάνθηκε επίσης ανωτέρω, δεδομένης της συνάρτησης που έχει η προσωρινή διαταγή με την αίτηση των ασφαλιστικών μέτρων, η αναγκαιότητα αντιστοιχίας μεταξύ του είδους της χορηγούμενης προσωρινής διαταγής και του αιτούμενου ασφαλιστικού μέτρου. Επομένως, δικαιολογείται η χορήγηση προσωρινής διαταγής με περιεχόμενο την απαγόρευση διάθεσης ακινήτου, όταν το αιτούμενο ασφαλιστικό μέτρο είναι η συντηρητική κατάσχεσή του, κάτι άλλωστε που προβλέπεται και από την ειδική διάταξη του άρθρου 715 παρ. 1 ΚΠολΔ. Ανάλογη απαγόρευση (διάθεσης) βέβαια θα πρέπει να γίνει δεκτή και στην περίπτωση που το αιτούμενο ασφαλιστικό μέτρο είναι η εγγραφή προσημείωσης υποθήκης, καθώς, εάν απαγορευόταν με την προσωρινή διαταγή μόνο η επιβάρυνση ακινήτου με υποθήκη ή προσημείωση υποθήκης υπέρ τρίτου

διαδόχους του στην ασφαλισμένη με την προσωρινή διαταγή απαίτηση και τους δανειστές του, κατά το άρθρο 72 ΚΠολΔ. Η ως άνω σχετική ακυρότητα είναι δεκτική θεραπείας, αν αυτός που δικαιούται να την επικαλεστεί, συναινέσει στην άκυρη δικαιοπραξία ή παραιτηθεί, με οποιονδήποτε τρόπο από την επίκληση της ακυρότητας, ή απολέσει το έννομο συμφέρον να προτείνει την ακυρότητα, διότι σε τέτοια περίπτωση ουδείς άλλος πλέον μπορεί να την προτείνει. Ως εκ τούτου η απαγορευμένη διάθεση γίνεται απρόσβλητη και δεν υπάρχει νόμιμο εμπόδιο να αναπτύξει ενέργεια έγκυρης εξ' υπαρχής δικαιοπραξίας».

⁵⁷ Γεωργιάδης – Σταθόπουλος (-Λιβάνης), Αστικός Κώδικς, άρθρο 1274, παρ. 23-24.

⁵⁸ Δ.Κράνης, Προσωρινή διαταγή, ό.π., σελ. 24 -24, παρ. 20.

⁵⁹ Για το ζήτημα της εφαρμογής διαχρονικά των διατάξεων, από τις οποίες απορρέει η ακυρότητα της διάθεσης κατά παράβαση προσωρινής διαταγής, αλλά και για το ζήτημα των προϋποθέσεων τριτενέργειας της προσωρινής διαταγής βλέπε ανωτέρω υπό ενότητα Β-γ', όπου έγινε εκτενής λόγος.

τινός, ο αιτών προστασία και υπέρ ου η προσωρινή διαταγή δεν θα εξασφαλιζόταν έναντι νέου κυρίου σε περίπτωση μεταβίβασης του ακινήτου. Εξάλλου, το δικαστήριο έχει κατ' άρθρο 692 παρ. 1 ΚΠολΔ την ευχέρεια να διατάξει τα μέτρα που κατά την κρίση του αρμόζουν σε κάθε περίπτωση και κρίνονται προσφορότερα. Βέβαια, εφόσον εν προκειμένω απαγορευθεί με την προσωρινή διαταγή η διάθεση περιουσιακού στοιχείου και στη συνέχεια η απόφαση των ασφαλιστικών μέτρων διατάξει την εγγραφή προσημείωσης υποθήκης επ' αυτού, επειδή η προσωρινή διαταγή δεν μπορεί να είναι περισσότερο εξασφαλιστική από τα ασφαλιστικά μέτρα, θα πρέπει η ανωτέρω απαγόρευση διάθεσης να λάβει στενότερη έννοια, καθώς, στην περίπτωση που έχει μεσολαβήσει μεταβίβαση του επίμαχου ακινήτου παρά την απαγόρευση διάθεσης, αυτή δεν είναι άκυρη, αλλά η εγγραφή προσημείωσης υποθήκης που συνέχεται με την προσωρινή διαταγή, αντιτάσσεται και κατά του νέου κυρίου του ακινήτου και προηγείται των υποθηκών ή των προσημειώσεων που ενεγράφησαν μετά την σημείωση της προσωρινής διαταγής στο αντίστοιχο δημόσιο βιβλίο⁶⁰.

Η απαγόρευση μεταβολής νομικής κατάστασης που διατάσσεται με την προσωρινή διαταγή απευθύνεται πρωτίστως και αφορά τον καθ' ου η προσωρινή διαταγή, συνεπώς με σχετική ακυρότητα πλήττονται κατ' αρχήν η εκούσια διάθεση, στην οποία προβαίνουν τα πρόσωπα αυτά κατά παράβαση της προσωρινής διαταγής. Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι δεν είναι άκυρη η νομική μεταβολή που επέρχεται αναγκαστικώς, χωρίς την θέληση των ανωτέρω προσώπων, κάτι που μπορεί να συμβεί σε περίπτωση συντηρητικής ή αναγκαστικής κατάσχεσης που επιβάλλουν τρίτοι, οι οποίοι δεν δεσμεύονται από το περιεχόμενο της χορηγηθείσας προσωρινής διαταγής. Η δυνατότητα αυτή δίδεται, παρά την απαγόρευση που έχει τεθεί με την προσωρινή διαταγή, με αναλογική εφαρμογή των άρθρων 721 και 727 ΚΠολΔ, τα οποία επιτρέπουν την συντηρητική ή αναγκαστική κατάσχεση και την δικαστική μεσεγγύηση αντικειμένου που έχει ήδη κατασχεθεί συντηρητικά, δηλαδή αντικειμένου του οποίου η διάθεση απαγορεύεται (κατ' άρθρο 715 παρ. 1 ΚΠολΔ). Περαιτέρω, είναι δυνατόν να χορηγηθεί προσωρινή διαταγή και υπέρ τρίτου προσώπου με

⁶⁰ ΑΠ 557/2010 (Δ' Τμ), ΕΠολΔ 2011, σελ. 194 επ., βλέπε και βλ. Δ. Κράνη, ΕλλΔνη 1999, σελ. 1010.

περιεχόμενο την απαγόρευση διάθεσης αντικειμένου, για το οποίο έχει ήδη χορηγηθεί προσωρινή διαταγή με όμοιο περιεχόμενο υπέρ άλλου δανειστή.

Γίνεται ακόμα δεκτό τόσο στην νομολογία όσο και στην θεωρία ότι η απαγόρευση διάθεσης ακινήτου που έχει τεθεί με προσωρινή διαταγή καταλαμβάνει τόσο τις πράξεις εκούσιας διάθεσης, όπως την εγγραφή προσημείωσης υποθήκης⁶¹ ή υποθήκης με τίτλο την ιδιωτική βούληση, όσο και αυτές που απουσιάζει η βούληση του καθ' ου η προσωρινή διαταγή, δηλαδή προσημείωση υποθήκης δυνάμει διαταγής πληρωμής (724 ΚΠολΔ) ή απόφασης ασφαλιστικών μέτρων⁶², αλλά και υποθήκη από δικαστική απόφαση ή από τον νόμο (1261 ΑΚ), με επιχείρημα βασιζόμενο στο άρθρο 1259 ΑΚ που προβλέπει την εγγραφή υποθήκης μόνο επί ακινήτων δυνάμενων να εκποιηθούν. Ωστόσο, ορθά κρίνεται το ανωτέρω επιχείρημα ως απρόσφορο⁶³, καθώς η προσωρινή διαταγή που απαγορεύει την διάθεση ακινήτου δεν το καθιστά, όπως εξηγήθηκε ανωτέρω, γενικώς ανεπίδεκτο εκποίησης, αλλά κρίνεται ως άκυρη η εκποίηση μόνον υπέρ εκείνου, για προστασία των δικαιωμάτων του οποίου χορηγήθηκε και εφόσον αυτός επικαλέσθηκε την ακυρότητα αυτή⁶⁴. Η ορθή δικαιολογητική βάση και στήριξη της απαγόρευσης – εκούσιας ή ακούσιας – διάθεσης ακινήτου βρίσκεται στο άρθρο 997 παρ. 3 ΚΠολΔ, το οποίο προβλέπει ότι «σε όποιον επέβαλε αναγκαστική κατάσχεση και στους δανειστές που αναγγέλθηκαν δεν αντιτάσσεται η μεταγραφή ή η εγγραφή υποθήκης που έγινε μετά την εγγραφή κατάσχεσης σε οποιονδήποτε τίτλο και αν στηρίζεται η υποθήκη». Η ανωτέρω διάταξη εφαρμόζεται εν προκειμένω αναλόγως, σύμφωνα με τα άρθρα 713 παρ. 3 εδ. β' και 714 παρ. 3 εδ. β' ΚΠολΔ, στην συντηρητική κατάσχεση και κατ' επέκταση και στην προσωρινή διαταγή, καθώς σε αυτές τις διατάξεις παραπέμπει ευθέως η παράγραφος 3 του άρθρου 691^A ΚΠολΔ⁶⁵.

Δικαίωμα επίκλησης της ακυρότητας της απαγορευμένης διά προσωρινής διαταγής διάθεσης αναγνωρίζεται σε εκείνον, για τον οποίο εκδόθηκε η ανωτέρω

⁶¹ ΑΠ 866/2004 (Ζ' Τμ), ΕλλΔνη 2004, σελ. 1621-1622.

⁶² ΑΠ 697/2006, Αρμ 2009, σελ. 913 επ. – αντίθετη η Χ.Απαλαγάκη, Προσημείωση υποθήκης 2005, σελ 160.

⁶³ Γ.Ορφανίδης, Συγκρούσεις συμφερόντων δανειστών στην αναγκαστική εκτέλεση (2004), παρ. 14, σελ 429 – Ο ίδιος, Η προσωρινή διαταγή κατ' άρθρο 691 παρ. 2 ΚΠολΔ, ό.π., ΕΠολΔ 2011, σελ. 173.

⁶⁴ ΟΛΑΠ 17/2009, ΕλλΔνη 2009, σελ. 997.

⁶⁵ Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας (Κράνης), ΕρμΚΠολΔ (2000), άρθρο 714 αριθ. 3 και Γ.Ορφανίδης, ό.π., ΕΠολΔ 2011, σελ 172.

διαταγή, στους καθολικούς ή ειδικούς διαδόχους αυτού ως προς την ασφαλιζόμενη απαίτηση του δικαιοπαρόχου τους, καθώς και στους δανειστές του (72 ΚΠολΔ). Άλλοι δανειστές που έχουν εξασφαλίσει προσωρινή διαταγή επί του ίδιου ακινήτου, δεν μπορούν μεν να επικαλεστούν την ακυρότητα της απαγορευθείσας διάθεσης⁶⁶, επωφελούνται όμως από την νόμιμη επίκλησή της από τον δικαιούμενο δανειστή, καθώς ως τρίτοι δανειστές συμμετέχουν στον πλειστηριασμό του πράγματος που αφορά η άκυρη διάθεση⁶⁷. Η ακυρότητα προτείνεται έναντι όλων, ενώ δεν μπορεί να αντισταχθεί η καλή πίστη του αποκτώντος το ακίνητο, αφού καλύπτει την έλλειψη κυριότητας του μεταβιβάζοντος (1036 – 1039 ΑΚ) και όχι την απαγόρευση διάθεσης⁶⁸. Επίσης, η ακυρότητα της διάθεσης καταλαμβάνει μεν την εκποιητική δικαιοπραξία, επηρεάζει όμως και την υποσχετική, καθώς η τελευταία ως έγκυρη γεννά αξίωση αποζημίωσης από την μη εκπλήρωσή της, η οποία όμως δεν μπορεί να αντισταχθεί κατά αυτού που αιτήθηκε και εξασφάλισε την προσωρινή διαταγή⁶⁹.

Παραίτηση από το δικαίωμα επίκλησης της σχετικής ακυρότητας διάθεσης είναι δυνατόν να υπάρξει⁷⁰. Ανεξάρτητα όμως από το αν η ακυρότητα της διάθεσης είναι αρχική ή επέρχεται αναδρομικά μετά την επίκλησή της από τον έχοντα έννομο συμφέρον, η παραίτηση από το δικαίωμα επίκλησης της ακυρότητας καθιστά την διάθεση έγκυρη, οπότε στην πρώτη περίπτωση γίνεται λόγος για ίασή της από την ακυρότητα, ενώ στην άλλη για άρση της αβεβαιότητας ως προς την εγκυρότητά της, καθώς το κύρος της κρίνεται μετέωρο έως ότου οριστικοποιηθεί με την σχετική παραίτηση⁷¹. Περαιτέρω, εύλογο είναι ότι σε οριστικοποίηση του κύρους της διάθεσης οδηγεί επίσης η απώλεια του έννομου συμφέροντος προς επίκληση της ακυρότητας, η προηγούμενη ανάκληση της προσωρινής διαταγής και η απόρριψη της αίτησης ασφαλιστικών μέτρων, που οδηγεί στην κατάργηση της προσωρινής διαταγής. Όσο εκκρεμεί η έκδοση

⁶⁶ αντίστοιχα συμβαίνει και στους δανειστές ασφαλιζόμενους με δεύτερη συντηρητική κατάσχεση επί του ίδιου περιουσιακού στοιχείου – Γ.Ορφανίδης, Συγκρούσεις συμφερόντων, ό.π., παρ. 11, σελ. 313.

⁶⁷ Δ.Κράνης, Λειτουργικά προβλήματα ό.π., ΕλλΔνη 1999, σελ. 1011.

⁶⁸ Δ.Κράνης, Λειτουργικά προβλήματα ό.π., ΕλλΔνη 1999, σελ. 1011 και Κεραμευς/Κονδύλης/Νίκας (Κράνης), ΕρμΚΠολΔ (2000), άρθρο 691 αριθ. 7.

⁶⁹ Δ.Κράνης, Λειτουργικά προβλήματα ό.π., ΕλλΔνη 1999, σελ. 1011.

⁷⁰ Ολ. ΑΠ 20/2015, ΕΠολΔ 2015, σελ. 553 επ. βλ. σχετικά και Γεωργιάδη – Σταθόπουλου (Καράσης) ΑΚ, άρθρα 175-177 αριθ. 2 και άρθρο 180 αριθ. 4.

⁷¹ Δ.Κράνης, Προσωρινή διαταγή ό.π., παρ. 25, σελ. 32.

απόφασης επί της αίτησης ασφαλιστικών μέτρων, έστω κι αν στο μεταξύ έγινε επίκληση της ακυρότητας διάθεσης, τα αποτελέσματα αυτής της επίκλησης παραμένουν υπό αίρεση και επέρχονται, εφόσον με την απόφαση των ασφαλιστικών μέτρων συνεχιστεί η σχετική απαγόρευση που επιβλήθηκε με την προσωρινή διαταγή. Τελικά όμως η ακυρότητα της διάθεσης κρίνεται από το αποτέλεσμα της κύριας διαγνωστικής δίκης και την τελεσίδικη κρίση επί της ύπαρξης ή όχι του ουσιαστικού δικαιώματος, για την προστασία του οποίου είχε αρχικώς χορηγηθεί η προσωρινή διαταγή⁷².

ii. Ιδιαίτερη περίπτωση αποτελεί η χορήγηση προσωρινής διαταγής με περιεχόμενο την απαγόρευση μεταβολής της νομικής κατάστασης κινητών πραγμάτων και μάλιστα τέτοιων που μπορούν προϊόντος του χρόνου να υποστούν φθορά ή η φύλαξή τους κρίνεται δαπανηρή σε σχέση με την αξία τους. Μια πρώτη λύση δίνει η ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 719 ΚΠολΔ, σύμφωνα με το οποίο το αρμόδιο δικαστήριο σε τέτοιες περιπτώσεις διατάζει την εκποίηση των πραγμάτων. Το τίμημα από την εκποίηση είναι κατασχεμένο και κατατίθεται δημόσια. Ωστόσο, μία τέτοια επιλογή θα ικανοποιούσε μόνον έναν δανειστή, του οποίου η απαίτηση καλύπτεται από το τίμημα της ανωτέρω εκποίησης του κατασχεμένου, ενώ θα άφηνε εκτεθειμένους περισσότερους δανειστές με πολλές απαιτήσεις ή έναν δανειστή με χρηματικές απαιτήσεις μεγαλύτερες του τιμήματος εκποίησης του κατασχεμένου και στον οποίο έτυχε να συναλλάσσεται με οφειλέτη, που δεν διαθέτει αξιόλογη περιουσία.

Είναι λοιπόν πολύ πιθανό να προκύψουν ζητήματα από την επιβολή προσωρινής διαταγής με περιεχόμενο την απαγόρευση μεταβολής της νομικής κατάστασης περιουσιακού στοιχείου προς εξασφάλιση της απαίτησης του αιτούντος διά της υποχρέωσης διατήρησης – ενσώματων κινητών – πραγμάτων που από την φύση τους είναι προορισμένα για άμεση κατανάλωση ή χρήση με περιορισμένο χρόνο διατήρησής τους. Τέτοια περίπτωση θα μπορούσε για παράδειγμα να αποτελέσει εμπόρευμα συνιστάμενο σε οπωροκηπευτικά προϊόντα, τα οποία χαρακτηρίζονται για την ευπάθειά τους ή σε όγκο παραγόμενου τσιμέντου, ο οποίος είναι σε ρευστή μορφή, δηλαδή σε πράγματα

⁷² Ολ. ΑΠ 20/2015, ΕΠολΔ 2015, σελ. 553 επ. Αντίθετος ο Δ.Κράνης, Προσωρινή διαταγή ό.π., παρ. 25, σελ. 32-33.

άμεσης ανάλωσης με περιορισμένη χρονική διάρκεια διατήρησής τους, μετά το πέρας της οποίας το εμπόρευμα είναι βέβαιο ότι, αν δεν διατεθεί στην αγορά, καταστρέφεται και έτσι καθίσταται εκ των πραγμάτων άνευ αντικειμένου η χορηγηθείσα προσωρινή διαταγή, ως εξασφαλιστικό μέτρο κάποιου δικαιώματος.

Ευλόγως θα ισχυριζόταν κάποιος ότι, και στην αντίθετη περίπτωση διάθεσης του εμπορεύματος από τον έμπορο παρά την επιβληθείσα απαγόρευση διάθεσης, θα καθίστατο αλυσιτελές το μέτρο της προσωρινής διαταγής. Ωστόσο, ένας τέτοιος περιορισμός για απαγόρευση διάθεσης του συγκεκριμένου αντικειμένου με οικονομική αξία προς εξασφάλιση δικαιώματος στο πλαίσιο χορήγησης προσωρινής διαταγής θα είχε νόημα, αν συνοδευόταν από υποχρέωση του εμπόρου (καθ' ου η αίτηση) ή εν τέλει αν ερμηνευόταν η προσωρινή διαταγή κατά τέτοιον τρόπο, ώστε να δύναται ο έμπορος να προβαίνει μεν στην διάθεση του εμπορεύματός του (οπωροκηπευτικά, τσιμέντο), για να μην προκληθεί οικονομική ζημία σε αυτόν διά της εξακολούθησης της οικονομικής δραστηριότητάς του, αλλά να υποχρεούται ταυτόχρονα καθ' όλη την διάρκεια ισχύος της προσωρινής διαταγής στην διατήρηση της ίδιας ποσότητας και ποιότητας όμοιου εμπορεύματος που κατείχε κατά την έκδοση της προσωρινής διαταγής μέχρι την έκδοση απόφασης ασφαλιστικών μέτρων⁷³. Με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται η εξακολούθηση της επαγγελματικής δραστηριότητας του εμπόρου (καθ' ου η προσωρινή διαταγή) προς όφελος τόσο του ίδιου όσο και του δανειστή του, συνάμα δε εξασφαλίζεται ότι η απαίτηση του δανειστή, ο οποίος αιτείται την άμεση προστασία των απαιτήσεών του διά της χορήγησης προσωρινής διαταγής, δύναται να ικανοποιηθεί στο μέλλον με αναγκαστική εκτέλεση, εφόσον διατηρείται συνεχώς εμπόρευμα.

⁷³ Για την πορεία αυτή του εμπορεύματος χρησιμοποιείται ενίοτε ο οικονομικός όρος «floating», το περιεχόμενο του οποίου είναι η κυκλική αυτή πορεία, διά της οποίας εξασφαλίζεται η διατήρηση της αξίας – ποσότητας και ποιότητας – του πράγματος, είτε πρόκειται για εμπόρευμα είτε για χρήματα.

γ. Η προσωρινή διαταγή στο πλαίσιο της εκούσιας δικαιοδοσίας (781 ΚΠολΔ).

i. Γίνεται γενικά δεκτό ότι στο πλαίσιο της εκούσιας δικαιοδοσίας η διάταξη του άρθρου 781 ΚΠολΔ για την έκδοση προσωρινής διαταγής επιτελεί αντίστοιχη λειτουργία με αυτή των ασφαλιστικών μέτρων της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας και πιο διευρυμένη από αυτήν, καθώς εν προκειμένω διατάσσονται τα ασφαλιστικά μέτρα έως την έκδοση οριστικής απόφασης⁷⁴. Οι διαφορές μεταξύ των δύο αυτών ρυθμίσεων (781 και 691^A ΚΠολΔ) εντοπίζονται κυρίως στο ότι με την προσωρινή διαταγή του άρθρου 691^A ΚΠολΔ λαμβάνονται μέτρα κατά το ενδιάμεσο στάδιο μέχρι την λήψη του επικείμενου κύριου εξασφαλιστικού μέτρου, το οποίο εν τέλει θα εφαρμοστεί έως την εκδίκαση της κύριας διαγνωστικής δίκης ή της έκδοσης οριστικής απόφασης, χωρίς να είναι απαραίτητη η άσκηση του κύριου ένδικου βοηθήματος⁷⁵. Αντιθέτως, με την προσωρινή διαταγή του άρθρου 781 ΚΠολΔ λαμβάνονται μέτρα που ισχύουν έως την έκδοση οριστικής απόφασης επί της εκκρεμούσας κύριας αίτησης, με σκοπό δηλαδή την εξασφάλιση της οριστικής δικαστικής προστασίας, χωρίς δηλαδή να υφίσταται ενδιάμεσο στάδιο, όπως αμέσως ανωτέρω αναφέρθηκε. Προϋπόθεση συζήτησης και χορήγησης προσωρινής διαταγής στην εκούσια δικαιοδοσία είναι η ύπαρξη εκκρεμούς κύριας αίτησης⁷⁶. Πριν από την εκκρεμοδικία η λήψη εξασφαλιστικών μέτρων προβλέπεται μόνο κατ' εξαίρεση από ειδικές διατάξεις⁷⁷, ενώ υποστηρίζεται ότι η προσωρινή δικαστική προστασία στην εκούσια δικαιοδοσία πρέπει να παρέχεται και πριν από την εκκρεμοδικία της κύριας αίτησης με ανάλογη εφαρμογή των άρθρων 682 επ. ΚΠολΔ⁷⁸.

Εξαιτίας της φύσης των υποθέσεων της εκούσιας δικαιοδοσίας, στις οποίες το δικαστήριο προβαίνει σε διάπλαση έννομων σχέσεων, εύλογο είναι η παρεχόμενη με την προσωρινή διαταγή προστασία να κατατείνει στην προσωρινή

⁷⁴ Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας (Αρβανιτάκης), άρθρο 781 αριθ. 1. Βλ. και *Αθ.Κρητικό*, Ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων (με βάση τον Ν.3869/2010), 2012, παρ. 26, σελ. 99.

⁷⁵ Κ.Καλαβρός, Η παράλειψη παροχής προσωρινής δικαστικής προστασίας στο πλαίσιο της πολιτικής δίκης, Δ 2003, σελ. 659 επ.(662).

⁷⁶ Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας (Αρβανιτάκης), άρθρο 781 αριθ. 2.

⁷⁷ άρθρα 803 παρ. 3 και 805 παρ. 2 ΚΠολΔ.

⁷⁸ βλ. Κ.Καλαβρός, Η παράλειψη παροχής προσωρινής δικαστικής προστασίας ό.π., Δ 2003, σελ. 659 επ. (664).

ρύθμιση κατάστασης, η οποία όμως δεν μπορεί να συνίσταται στην προσωρινή κήρυξη της διάπλασης, καθώς κάτι τέτοιο θα ισοδυναμούσε με πλήρη ικανοποίηση του αιτήματος – δικαιώματος του αιτούντος και την ευθέως αντισυνταγματική υποκατάσταση της οριστικής από την προσωρινή δικαστική προστασία⁷⁹. Πάντως, κατ' εφαρμογή του άρθρου 781 ΚΠολΔ, το οποίο δίνει την δυνατότητα στην εκούσια δικαιοδοσία να διαταχθούν ασφαλιστικά μέτρα για την εξασφάλιση ή διατήρηση δικαιώματος και την ρύθμιση μιας κατάστασης, καταλείπετε στον δικαστή ευρεία δυνατότητα λήψης πρόσφορων ασφαλιστικών μέτρων που δεν διαφέρουν σε τίποτα από τα ασφαλιστικά μέτρα των άρθρων 731 επ. ΚΠολΔ⁸⁰.

ii. Πρακτικά το αίτημα για χορήγηση προσωρινής διαταγής στην εκούσια δικαιοδοσία υποβάλλεται με το αρχικό δικόγραφο της κύριας αίτησης. Είναι όμως δυνατόν να υποβληθεί («σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας») και με τις προτάσεις⁸¹ ή προφορικά στο ακροατήριο, ακόμη και αυτοτελώς με χωριστό δικόγραφο. Κατά μία άποψη, εφόσον η αίτηση για χορήγηση προσωρινής διαταγής υποβάλλεται αυτοτελώς και όχι με το αρχικό δικόγραφο ή με τις προτάσεις, τότε εκδικάζεται κατά την διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας⁸². Ωστόσο, κατά την γνώμη του γράφοντος, θέση που έχει παγιωθεί⁸³ και δέχεται και το Ειρηνοδικείο Θεσσαλονίκης⁸⁴, το αίτημα για προσωρινή διαταγή που εισάγεται αυτοτελώς με χωριστό δικόγραφο συζητείται κατά την διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, καθώς εάν ακολουθούνταν η θέση ότι παρόμοια αίτηση εκδικάζεται κατά την εκούσια δικαιοδοσία, θα έπρεπε να εκδοθεί κανονικά αιτιολογημένη απόφαση, υποκείμενη μάλιστα και σε ένδικα μέσα, ενώ είναι δεδομένο ότι οι προσωρινές διαταγές «ως οιονεί δικαστικές αποφάσεις (σύμφωνα

⁷⁹ Στην εκούσια δικαιοδοσία η προσωρινή προστασία παρέχεται και διά της αναστολής εκτέλεσης ή ισχύος των αποφάσεων που έχουν εκδοθεί κατά την ίδια διαδικασία και έχουν ασκηθεί κατά αυτών ένδικα μέσα.

⁸⁰ βλ. *Κ.Καλαβρό*, Η παράλειψη παροχής προσωρινής δικαστικής προστασίας, ό.π., Δ 2003, σελ. 659 επ. (666).

⁸¹ *Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας* (Αρβανιτάκης), άρθρο 781 αριθ. 5.

⁸² *Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας* (Αρβανιτάκης), άρθρο 781 αριθ. 5, όπου και παραπομπή στον Σταυρόπουλο, άρθρο 781, αρ. 1β, σελ. 918.

⁸³ *Δ.Μακρής*, Εκούσια Δικαιοδοσία, εκδ. 2012, σελ. 142 – 143. Κατά την ίδια διαδικασία εκδικάζεται και η αίτηση του άρθρου 6 παρ. 1 του Ν.3869/2010, όπως σήμερα ισχύει, έτσι και οι *Βενιέρης Ι. – Κατσάς Θ.*, Εφαρμογή του Ν.3869/2010 για τα υπερχρεωμένα φυσικά πρόσωπα, 2013, σελ. 284-285. Βλ σχετικά *Γ.Κόντη*, Ζητήματα προσωρινής δικαστικής προστασίας στις υποθέσεις του Ν.3869/2010 για τα υπερχρεωμένα φυσικά πρόσωπα, ΕΠολΔ 2015, σελ. 487 επ. (491).

⁸⁴ ΕιρΘεσ/νίκης 4961/2014 και 5005/2015, αδημοσίευτες.

με την επικρατούσα άποψη) δεν είναι απαραίτητο να περιέχουν αιτιολογία, ανακαλούνται ελεύθερα ακόμη και αυτεπαγγέλτως και συχνά μάλιστα είναι δυνατόν να χορηγούνται χωρίς κλήτευση ή ακρόαση του αντιδίκου κατ' άκρα πιθανολόγηση».

iii. Η χρονική ισχύς της χορηγούμενης προσωρινής διαταγής στην εκούσια δικαιοδοσία, όπως σαφώς προκύπτει από το άρθρο 781 ΚΠολΔ, διαρκεί έως την έκδοση της απόφασης επί της κύριας αίτησης. Επιχειρήθηκε όμως, στο πλαίσιο εφαρμογής του Ν.3869/2010, δυνάμει του νέου άρθρου 5 παρ. 2 εδ. γ⁸⁵, ο νομοθετικός περιορισμός της χορηγούμενης προσωρινής διαταγής στους έξι μήνες συνυπολογιζόμενης και της περιόδου αναστολής άσκησης καταδικωτικών μέτρων, αρχομένης από την ολοκλήρωση της κατάθεσης της αίτησης, εφόσον η συζήτηση της κύριας αίτησης είχε προσδιορισθεί σε χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των έξι μηνών. Η δικαιολογία ήταν ότι, λόγω του φόρτου υποθέσεων που δέχθηκαν τα πινάκια των Ειρηνοδικείων της χώρας για την ρύθμιση οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, έφτασαν να προσδιορίζονται δικάσιμοι των εν λόγω υποθέσεων ακόμη και μετά από δέκα έτη από την κατάθεση της κύριας αίτησης και να εμφανίζονται φαινόμενα έκδοσης προσωρινών διαταγών που απαγόρευαν την μεταβολή της νομικής κατάστασης της περιουσίας του οφειλέτη έως την έκδοση οριστικής απόφασης, γεγονός που ισοδυναμούσε σχεδόν με πλήρη ικανοποίηση του αιτήματος του οφειλέτη περί προστασίας της περιουσίας εξαιτίας της εξαιρετικά μεγάλης διάρκειας της προστασίας⁸⁶. Βέβαια με παρόμοια ρύθμιση επιχειρήθηκε μαζί και ο αυτεπάγγελτος συντομότερος επαναπροσδιορισμός νέων δικασίμων για υποθέσεις που είχαν προσδιοριστεί μετά από ιδιαίτερος μεγάλο χρονικό διάστημα, ωστόσο το προβλεπόμενο εξάμηνο παροχής προσωρινής προστασίας δεν ήταν αρκετό, με αποτέλεσμα οφειλέτες, των οποίων η αίτηση για ρύθμιση των οφειλών τους είχε προσδιοριστεί να συζητηθεί μετά από ένα ή δύο έτη, να μην καλύπτονται από την συγκεκριμένη διάταξη.

⁸⁵ όπως αυτό τροποποιήθηκε με την παρ. 10 του άρθρου 1 του Κεφαλαίου Α' της Υποπαραγράφου Α.4, της Παραγράφου Α, Μέρος Β' του Ν. 4336/2015 (ΦΕΚ Α'94/14.08.2015) και ισχύει σήμερα.

⁸⁶ Γ.Κόντης, Ζητήματα προσωρινής δικαστικής προστασίας στις υποθέσεις του Ν.3869/2010, ό.π., ΕΠολΔ 2015, σελ. 487 επ. (488-489).

Σε κάθε περίπτωση, ο νομοθετικός περιορισμός της χρονικής ισχύος της χορηγούμενης προσωρινής διαταγής σε συνολικό διάστημα μόνον έξι μηνών από την ολοκλήρωση της κατάθεσης της αίτησης για υπαγωγή στις ρυθμίσεις του Ν.3869/2010, επιτεινόμενος από την θεσπισθείσα απαγόρευση επιδίωξης παράτασης με μακρύτερο χρόνο και πριν από την έκδοση οριστικής απόφασης προφανώς τελεί σε δυσαναλογία τόσο ως προς τις συνταγματικές επιταγές για παροχή προσωρινής δικαστικής προστασίας όσο και ως προς τον επιδιωκόμενο σκοπό της συγκεκριμένης τροποποίησης, ο οποίος ήταν ο σύντομος προσδιορισμός των σχετικών μη γνήσιων υποθέσεων εκούσιας δικαιοδοσίας και η αποφυγή διαιώνισης προσωρινών μέτρων με την μέθοδο της αναβολής συζήτησης. Εξαιτίας όμως της εκ των πραγμάτων αδυναμίας επίτευξης του επιδιωκόμενου νομοθετικού στόχου (λόγω πλημμελούς στελέχωσης των Ειρηνοδικείων σε σχέση και με τον όγκο των υποθέσεων που εκκρεμούν) και δεδομένου του δικαστικού φόρτου που αποκλείει την τήρηση σύντομης εκδίκασης της κύριας αίτησης, ο επίμαχος χρονικός περιορισμός ισχύος της προσωρινής διαταγής θεωρώ ότι τέθηκε κατά παράβαση της συνταγματικά κατοχυρωμένης αρχής της αναλογικότητας (άρθρο 25 παρ. 1 Συντ.) σε βάρος του αναίτιου αιτούντος την ρύθμιση των οφειλών του, αφού ο διάδικος δεν μπορεί να επιδιώξει τον εντός των προβλεπόμενων προθεσμιών προσδιορισμό εκδίκασης της υπόθεσής του, ούτε ευθύνεται πάντοτε για την αναβολή των συζητήσεων (όπως σε περιπτώσεις διενέργειας εκλογών ή αποχής δικηγόρων). Συνεπώς, ορθά κρίθηκε⁸⁷ ότι συνταγματικά επιβάλλεται το ανεφάρμοστο του ως άνω χρονικού περιορισμού ισχύος της προσωρινής διαταγής, καθώς οδηγεί σε νομοθετικό αποκλεισμό του δικαιώματος προσωρινής δικαστικής προστασίας, το οποίο δικαίωμα ως ουσιώδους σημασίας προστατεύεται τόσο από το Σύνταγμα όσο και τα διεθνή καταστατικά κείμενα που έχουν ενσωματωθεί στο εθνικό δίκαιο (βλ. άρθρα 6 και 13 ΕΣΔΑ). Μάλιστα κρίθηκε ακόμα ότι, κατά το μέτρο που η εν

⁸⁷ βλ. ενδεικτικά την από 19.10.2016 χορηγηθείσα προσωρινή διαταγή της Ειρηνοδίκου Θεσσαλονίκης με αριθ. καταθ. 6549/2015 και την από 03.06.2016 χορηγηθείσα προσωρινή διαταγή της Ειρηνοδίκου Θεσσαλονίκης με αριθ. καταθ. 1547/2015 – αδημοσίευτες.

λόγω ρύθμιση συνιστά νομοθετική παρέμβαση σε εκκρεμείς δίκες, αντιτίθεται στην αρχή της διάκρισης των εξουσιών (άρθρο 26 Συντάγματος)⁸⁸.

δ. Η μετενέργεια της προσωρινής διαταγής.

Η χορηγηθείσα προσωρινή διαταγή δύναται να ανακληθεί ακόμη και αυτεπαγγέλτως (781 παρ. 2 ΚΠολΔ), εφόσον προκύψουν νέα πραγματικά περιστατικά ή μεταβληθούν οι συνθήκες υπό τις οποίες χορηγήθηκε (758 παρ. 1 ΚΠολΔ). Με τις ανωτέρω προϋποθέσεις είναι δυνατή και η μεταρρύθμιση της προσωρινής διαταγής σταθμίζοντας κατά περίπτωση τον επικείμενο κίνδυνο. Κατά μία άποψη, η αίτηση για ανάκληση ή μεταρρύθμιση της προσωρινής διαταγής δικάζεται κατά την διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας⁸⁹. Ωστόσο, όπως ανωτέρω αναλυτικά περιγράφηκε, η άποψη του γράφοντος είναι ότι αιτήσεις σχετικές με την ανάκληση ή μεταρρύθμιση προσωρινής διαταγής εξετάζονται κατά την ταχεία και ευέλικτη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων (κατά την διαδικασία δηλαδή, με την οποία χορηγούνται οι προσωρινές διαταγές, όταν ζητούνται με χωριστό δικόγραφο, καθώς, εάν ακολουθούσαν η θέση ότι παρόμοια αίτηση εκδικάζεται κατά την εκούσια δικαιοδοσία, θα έπρεπε να εκδοθεί κανονικά αιτιολογημένη απόφαση, υποκείμενη μάλιστα και σε ένδικα μέσα, για ανάκληση ή μεταρρύθμισης προσωρινής διαταγής, η οποία δεν αποτελεί δικαστική απόφαση⁹⁰.

Με την ανάκληση ή κατάργηση της προσωρινής διαταγής ανατρέπεται η διάπλαση που επήλθε προσωρινώς με αυτήν και αίρονται αυτοδικαίως τα μέτρα που επιβλήθηκαν. Ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις τίθενται ζητήματα επαναφοράς των πραγμάτων στην πρότερη κατάσταση ακόμη και ζητήματα αποζημίωσης σε περιπτώσεις ακύρωσης εκτέλεσης της προσωρινής διαταγής. Εν προκειμένω, ευπρόσωπα υποστηρίζεται⁹¹ ότι δημιουργούνται διαφορές που αντιμετωπίζονται ασφαλέστερα ως διαφορές μεταξύ διαδίκων απότοκες της

⁸⁸ πρβλ. Έκθεση της Επιστημονικής Υπηρεσίας της Βουλής επί των άρθρων 105 και 106 του Ν. 4172/2013.

⁸⁹ βλ. *Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας* (Αρβανιτάκης), άρθρο 781 αριθ. 6.

⁹⁰ *Γ.Κόντης*, Ζητήματα προσωρινής δικαστικής προστασίας στις υποθέσεις του Ν.3869/2010, ό.π., ΕΠολΔ 2015, σελ. 487 επ. (488-489).

⁹¹ *Δ.Κράνης*, Προσωρινή διαταγή ό.π., παρ. 26, σελ 35.

εκτέλεσης στο πλαίσιο των ασφαλιστικών μέτρων (κατ' ανάλογη εφαρμογή των άρθρων 702 ΚΠολΔ, σε συνδυασμό με το 700 παρ. 1 και 914 ΚΠολΔ) και δεν ανακύπτουν αξιώσεις κατά την τακτική διαδικασία, καθώς η τελευταία περίπτωση θα αντέβαινε στην αρχή της ίσης δικονομικής μεταχείρισης, αφού δεν θα ακολουθούσαν η ίδια ταχεία και ευέλικτη διαδικασία για την επαναφορά των πραγμάτων στην πρότερη κατάσταση αυτής, με την οποία διαμορφώθηκε με την ανακληθείσα ή καταργηθείσα προσωρινή διαταγή⁹².

Τέλος, η τελεσίδικη απόρριψη της κύριας αγωγής ως αβάσιμης μπορεί να επισύρει την ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 703 ΚΠολΔ σε σχέση με την προσωρινή διαταγή⁹³, προκειμένου να αποκατασταθούν οι ζημιές από την εκτέλεση της τελευταίας⁹⁴.

Δ. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ ΚΑΙ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΔΙΑΤΑΓΗΣ.

α. Διαδικαστικά θέματα έκδοσης και εκτέλεσης της προσωρινής διαταγής.

i. Αρμοδιότητα. Αρμόδιο για την έκδοση της προσωρινής διαταγής είναι το δικαστήριο, στο οποίο εκκρεμεί η αίτηση ασφαλιστικών μέτρων, και η δυνατότητα έκδοσής της διαρκεί όσο εκκρεμεί η τελευταία (άρθρο 691^A παρ. 1 ΚΠολΔ «...μόλις κατατεθεί η αίτηση και ώσπου να εκδοθεί η απόφασή του»). Γίνεται όμως δεκτό – ορθά κατά την άποψή μου – ότι και αναρμόδιο δικαστήριο δύναται να χορηγήσει προσωρινή διαταγή, εφόσον κριθεί ιδιαιτέρως επείγουσα η περίπτωση, σε συνδυασμό και με την καθυστέρηση που θα σημάνει η παραπομπή της αίτησης ασφαλιστικών μέτρων στο αρμόδιο δικαστήριο, ώστε να δικαιολογείται η λήψη άμεσων μέτρων προς εξασφάλιση ή διατήρηση δικαιώματος ή ρύθμιση κατάστασης από αυτό⁹⁵ κατ' επιταγή της συνταγματικής επιταγής για παροχή (προσωρινής) δικαστικής προστασίας. Η προσωρινή διαταγή καταχωρίζεται κάτω από την αίτηση ή στα πρακτικά.

⁹² Δ.Κράνης, Λειτουργικά Προβλήματα, ό.π., σελ 1011-1012.

⁹³ βλ. Δ. Κράνη, Λειτουργικά Προβλήματα, ό.π., σελ 1012

⁹⁴ Δ.Κράνης, Προσωρινή διαταγή, ό.π., παρ. 15, σελ. 124 – 125,.

⁹⁵ Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας (Κράνης), άρθρο 691, αριθ. 2.

Ο νόμος δίνει την δυνατότητα έκδοσης προσωρινής διαταγής και αυτεπαγγέλτως. Πρακτικά όμως έχει επικρατήσει η υποβολή έγγραφου αιτήματος, το οποίο συμπεριλαμβάνεται συνήθως στο δικόγραφο της αίτησης ασφαλιστικών μέτρων⁹⁶.

ii. Διαδικασία έκδοσης της προσωρινής διαταγής (691^Α παρ. 2 ΚΠολΔ).

Η προσωρινή διαταγή δύναται να εκδοθεί συγχρόνως με την κατάθεση της αίτησης ασφαλιστικών μέτρων ή να οριστεί η συζήτησή της σε χρόνο μεταγενέστερο. Σε αντίθεση με την προϊσχύουσα διάταξη της παραγράφου 4 του σχετικού παλαιού άρθρου 691 ΚΠολΔ, η οποία προέβλεπε συζήτηση εντός αποκλειστικής προθεσμίας δύο ημερών⁹⁷, η ισχύουσα υπό την νέα της μορφή διάταξη δεν προβλέπει τέτοιο χρονικό περιορισμό⁹⁸. Για την συζήτηση και την έκδοση προσωρινής διαταγής δεν απαιτείται κλήτευση του καθ' ου η αίτηση, ωστόσο, «αν ο δικαστής κρίνει αναγκαία την εμφάνισή του», καλείται με οποιονδήποτε τρόπο⁹⁹.

Κατά το παρελθόν, αν και η ευχέρεια του δικαστηρίου για έκδοση προσωρινής διαταγής χωρίς προηγούμενη κλήτευση και ακρόαση του καθ' ου δεν προέκυπτε σαφώς από τον νόμο, γινόταν γενικώς δεκτή η δυνατότητα αυτή κατά παρέκκλιση της συνταγματικά κατοχυρωμένης αρχής της προηγούμενης ακρόασης των διαδίκων (άρθρο 20 παρ. 2 Συντ. και 110 παρ. 2 ΚΠολΔ), προκειμένου να αντιμετωπισθεί κατεπείγουσα περίπτωση ή άμεσος κίνδυνος με ανάλογη εφαρμογή και του άρθρου 687 ΚΠολΔ¹⁰⁰. Ωστόσο, κατά την άποψη του γράφοντος, η ανωτέρω λύση δεν θα πρέπει να εφαρμόζεται a priori, συλλήβδην και ανέλεγκτα, ειδικά όταν δεν διαφαίνεται κίνδυνος από την καθυστέρηση κλήτευσης του καθ' ου στην συζήτηση. Τέτοια φαινόμενα αθρόας χορήγησης

⁹⁶ Δύναται να ζητηθεί η χορήγηση προσωρινής διαταγής και με χωριστό δικόγραφο. Για την διαδικασία που ακολουθείται κατά τη συζήτηση του αιτήματος βλέπε την προβληματική που αναπτύχθηκε ανωτέρω υπό Ενότητα Γ-γ'-ii.

⁹⁷ Μετά την τροποποίηση, δυνάμει του άρθρου 105 παρ. 1 του Ν.4172/2013, η σχετική ως άνω παλαιά διάταξη δεν έκανε λόγο πλέον για εργάσιμες ημέρες.

⁹⁸ Ο νομοθέτης στο άρθρο 4 παρ. 5 του Ν.3869/2010, λαμβάνοντας προφανώς υπόψη του την επιβαρυνόμενη κατάσταση που επικρατεί στα Ειρηνοδικεία της χώρας λόγω φόρτου εργασίας για την συγκεκριμένη διαδικασία, προβλέπει ότι η ημέρα συζήτησης αιτήματος προσωρινής διαταγής προσδιορίζεται υποχρεωτικώς εντός δύο μηνών από την ολοκλήρωση της κατάθεσης της αίτησης.

⁹⁹ Κατά το παρελθόν ήταν υποχρεωτική προηγουμένως η κλήτευση του καθ' ου, όπως η παλαιά διάταξη της παραγράφου 4 του σχετικού άρθρου 691 ΚΠολΔ είχε αντικατασταθεί με το άρθρο 48 παρ. 1 του Ν.3449/2011, ενώ κατά την αρχική της διατύπωση η ίδια παράγραφος όριζε υποχρεωτική την κλήτευση του καθ' ου μόνο στις εργατικές διαφορές του παλαιού άρθρου 663 ΚΠολΔ.

¹⁰⁰ Δ.Κράνης, Προσωρινή διαταγή, ό.π., σελ 9.

προσωρινών διαταγών χωρίς κλήτευση των καθ' ων παρατηρήθηκαν κατά το έτος 2013¹⁰¹, όταν στο πλαίσιο εφαρμογής του Ν.3869/2010 για την ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, σε πολλά Ειρηνοδικεία της χώρας, λόγω συσσώρευσης εκατοντάδων αιτήσεων που επιβάρυναν σημαντικά την λειτουργία τους, συζητούνταν και χορηγούνταν τις περισσότερες φορές προσωρινές διαταγές άμεσα – με την κατάθεση της αίτησης ρύθμισης των οφειλών – χωρίς κλήτευση των πιστωτριών τραπεζών. Με την ψήφιση του Ν.4161/2013¹⁰² ρυθμίστηκαν τα ανωτέρω θέματα και προβλέφθηκε η κλήτευση των καθ' ων πιστωτριών τραπεζών, έστω κι αν είχε οριστεί σε μακρύ χρονικό σημείο η ημέρα επιδίωξης συμβιβασμού ή συζήτησης αιτήματος προσωρινής διαταγής, αφού παρεχόταν πλέον από την κατάθεση της αίτησης ευρεία προστασία των οφειλετών, καθώς απαγορεύονταν ρητά πράξεις εκτέλεσης από την κατάθεση της σχετικής αίτησης έως την συζήτηση της προσωρινής διαταγής, ενώ ταυτόχρονα έπαυαν να τοκοφορούν οι χωρίς εμπράγματα εξασφάλιση οφειλές των αιτούντων.

Αν και οι κίνδυνοι παράλειψης κλήτευσης και ακρόασης του καθ' ού η προσωρινή διαταγή θεωρείται ότι εξισορροπούνται ικανοποιητικά από την ευχέρεια ανάκλησης ή μεταρρύθμισής της (691^A παρ. 2 εδ. δ' ΚΠολΔ), ωστόσο θεωρώ ότι η για την ισότητα των όπλων των διαδίκων και κατ' εφαρμογή της συνταγματικής αρχής της δικαστικής προστασίας, η οποία επεκτείνεται σε όλους τους διαδίκους και μπορεί να αφορά και τους αμυνόμενους διαδίκους από παράλογες και ανυπόστατες νομικές απαιτήσεις των επιτιθέμενων διαδίκων, θα πρέπει να καλείται ο καθ' ου, προκειμένου να ακουστεί. Άλλωστε, επειδή εν προκειμένω αρκεί η πιθανολόγηση για την χορήγηση προσωρινής διαταγής, θεωρώ ότι ο δικαστής, που επιλαμβάνεται της υπόθεσης στο στάδιο αυτό, διαμορφώνει άποψη ευκολότερα και ασφαλέστερα για το επείγον του αιτήματος και την ανάγκη λήψης εξασφαλιστικών μέτρων σε περίπτωση ακρόασης και των δύο πλευρών από το να ακούσει μόνο τα επιχειρήματα του αιτούντος. Στην τελευταία αυτή περίπτωση η κλήτευση του καθ' ου μπορεί να οδηγήσει στην

¹⁰¹ Πριν από την θέση σε εφαρμογή του Ν.4161/2013, στον οποίο προβλέφθηκε ειδικά η διαδικασία χορήγησης προσωρινής διαταγής.

¹⁰² Ν.4161/2013 (ΦΕΚ Α' 143/14.06.2013).

ελάφρυνση των υπηρεσιών των δικαστηρίων από περιττό φόρτο αιτήσεων μεταρρύθμισης ή ανάκλησης χορηγηθεισών προσωρινών διαταγών, αφού το περιεχόμενο μιας πιθανής προσωρινής διαταγής θα είναι αποτέλεσμα στάθμισης των επιχειρημάτων και των δύο πλευρών. Πάντως, η δυνατότητα που δίδεται από τον νόμο για κλήτευση του καθ' ου «*με οποιονδήποτε τρόπο*» και η ευκολία και αμεσότητα επικοινωνίας που προσφέρει σήμερα η τεχνολογία¹⁰³ δεν αφήνουν περιθώρια καθυστερήσεων στην κλήτευση του καθ' ου και ως εκ τούτου δεν μπορεί να προβάλλεται ως λόγος μη κλήτευσης του καθ' ου η πιθανή εξ αυτού του λόγου καθυστέρηση.

iii. Διάρκεια ισχύος της προσωρινής διαταγής. Απώτερη διάρκεια ισχύος της προσωρινής διαταγής είναι η έκδοση απόφασης ασφαλιστικών μέτρων. Υποστηρίζεται ότι πρέπει η ισχύς της να παρατείνεται μέχρι την επίδοση της ανωτέρω απόφασης, με το πειστικό επιχείρημα ότι υπάρχει κίνδυνος κατά το μεσοδιάστημα από την έκδοση της απόφασης των ασφαλιστικών μέτρων έως την επίδοσή της να καταστεί αδύνατη η επιβολή των ασφαλιστικών μέτρων και να ματαιωθεί εν τέλει ο σκοπός της χορηγηθείσας προσωρινής διαταγής¹⁰⁴.

Στην πράξη ο δικαστής που επιλαμβάνεται του αιτήματος προσωρινής διαταγής ορίζει συνήθως την διάρκεια ισχύος της μέχρι την ημέρα συζήτησης της αίτησης ασφαλιστικών μέτρων, η οποία εκ του νόμου προσδιορίζεται εντός τριάντα ημερών από της εκδόσεως της προσωρινής διαταγής (691^Α παρ. 2 εδ. β' ΚΠολΔ). Αναβολή της συζήτησης δεν επιτρέπεται και σε τέτοια περίπτωση παύει η ισχύς της χορηγηθείσας προσωρινής διαταγής. Ωστόσο, ο νομοθέτης με την ισχύουσα ρύθμιση δίνει το δικαίωμα στο δικαστήριο που δικάζει την αίτηση να παρατείνει την ισχύ της προσωρινής διαταγής (691^Α παρ. 2 εδ. γ' ΚΠολΔ)¹⁰⁵. Συνεπώς, σε τέτοιες περιπτώσεις, που δεν είναι σπάνιες στην ελληνική δικαστηριακή πραγματικότητα, είναι δυνατόν και έχει νόημα να οριστεί η διάρκεια ισχύος της προσωρινής διαταγής μέχρι την έκδοση οριστικής απόφασης.

¹⁰³ Είτε διά τηλεφώνου ή μέσω τηλεομοιοτυπίας και ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, μπορεί να επιλαμβάνεται της επικοινωνίας και κλήτευσης η γραμματεία του δικαστηρίου, στο οποίο έχει κατατεθεί η αίτηση, με σχετική επ' αυτής επισημείωση της κλήτευσης του καθ' ου.

¹⁰⁴ Δ. Κράνης, Προσωρινή διαταγή, ό.π., σελ. 10, παρ. 9.

¹⁰⁵ Κατά την προϊσχύσασα μορφή της διάταξης (παλαιό άρθρο 691 παρ. 4 εδ. γ' και δ' ΚΠολΔ) η ισχύς της προσωρινής διαταγής έπαυε σε περίπτωση αναβολής της συζήτησης της αίτησης για τα ασφαλιστικά μέτρα και μόνον εφόσον συζητούνταν κατ' ουσίαν η αίτηση, δινόταν δυνατότητα στον δικαστή να παρατείνει την ισχύ της προσωρινής διαταγής ή να χορηγήσει νέα.

Έτσι συμβαίνει συνήθως σε υποθέσεις που επιλύονται οριστικά κατά την διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων ή σε υποθέσεις εκούσιας δικαιοδοσίας, όπως η ρύθμιση οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων (Ν.3869/2010), στις οποίες υποθέσεις χορηγείται προσωρινή διαταγή μέχρι την έκδοση οριστικής απόφασης επί της κύριας αίτησης ρύθμισης, αφού ικανοποιείται η παροχή προσωρινής δικαστικής προστασίας με την λήψη των εξασφαλιστικών μέτρων διά την προσωρινής διαταγής.

iv. Δημοσιότητα και εκτέλεση της προσωρινής διαταγής. Εξάρτησή της από εγγυοδοσία. Η προσωρινή διαταγή εκδίδεται και λαμβάνει δημοσιότητα διά της καταχωρίσεώς της κάτω από την αίτηση ή στα πρακτικά (691^A παρ. 1 ΚΠολΔ). Από εκεί και πέρα εκτελείται από της ως άνω καταχώρισής τους (700 παρ. 3 ΚΠολΔ). Είναι ακόμα δυνατόν με ανάλογη εφαρμογή των άρθρων 694 και 701 ΚΠολΔ να εξαρτηθεί από εγγυοδοσία. Σε αυτήν την περίπτωση, εάν δεν χορηγηθεί από τον αιτούντα η εγγυοδοσία εντός της προβλεπόμενης από την προσωρινή διαταγή προθεσμία, να μην μπορεί να εκτελεστεί αυτή και να αίρεται αυτοδικαίως¹⁰⁶.

β. Δικαίωμα ή υποχρέωση του δικαστή η χορήγηση προσωρινής διαταγής;

Κατά την γραμματική ερμηνεία του άρθρου 691^A παρ. 1 ΚΠολΔ, η έκδοση προσωρινής διαταγής αποτελεί δικαίωμα του δικαστηρίου, το οποίο ασκεί, εφόσον κρίνει ότι υπάρχει ανάγκη. Ωστόσο, μία τέτοια ερμηνεία δεν συνάδει με τον σκοπό του νόμου, καθώς θα ήταν ασυνεπής και αντίθετη προς την συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή παροχής προσωρινής δικαστικής προστασίας, αλλά και με τον σκοπό της διάταξης που είναι η εξασφάλιση ή η διατήρηση δικαιώματος ή η ρύθμιση κατάστασης¹⁰⁷. Συνεπώς, δεν πρόκειται για διακριτική ευχέρεια του δικαστή να μην χορηγήσει προσωρινή διαταγή, εφόσον διαπιστώσει την ύπαρξη τέτοια ανάγκης.

¹⁰⁶ Κράνης Δ., Λειτουργικά προβλήματα ό.π., σελ. 1008.

¹⁰⁷ Δ.Κράνης, Λειτουργικά προβλήματα ό.π., σελ. 1006, ο οποίος σημειώνει ότι στην υποχρέωση του δικαστή για έκδοση προσωρινής διαταγής, εφόσον διαπιστωθεί τέτοια ανάγκη, υπολανθάνει αντίστοιχο δικαίωμα του αιτούντος, το οποίο ως πρώιμη έκφραση προσωρινής δικαστικής προστασίας καλύπτεται από τον μανδύα της συνταγματικής κατοχύρωσης του άρθρου 20 παρ. 1 Συντ.

E. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.

Από την όλη προσέγγιση του θέματος της χορήγησης προσωρινής διαταγής αβίαστα προκύπτει η μεγάλη πρακτική σημασία της, καθώς η έκδοσή της εμφανίζει ιδιαίτερα πλεονεκτήματα σε περίπτωση αποδοχής τέτοιου αιτήματος, ενώ σε περίπτωση απόρριψης απουσιάζουν σοβαρά μειονεκτήματα. Ειδικά στην περίπτωση κατά την οποία το αίτημα για προσωρινή διαταγή συνδυάζεται με την αίτηση για λήψη του ασφαλιστικού μέτρου της προσημείωσης υποθήκης, τυχόν χορήγηση της προσωρινής διαταγής μπορεί να αποβεί ιδιαίτερος αποτελεσματική σε σχέση με την επιδιωκόμενη προνομιακή ικανοποίηση του αιτούντος, αν ήθελε ακολουθήσει αποδοχή της αίτησης και έκδοσης αποφάσεως που διατάζει την εγγραφή προσημείωσης. Περαιτέρω, απαγόρευση πραγματικής και νομικής μεταβολής της κινητής και ακίνητης περιουσίας του οφειλέτη ως δυνατό και σύνηθες περιεχόμενο της προσωρινής διαταγής μπορεί να σημαίνει μιας ευρείας εκτάσεως προστασία του δανειστή και αντίστοιχη δέσμευση του οφειλέτη, που όμοιά της ανευρίσκεται στην κήρυξη της πτώχευσης με την απώλεια της εξουσίας διάθεσης του πτωχού (άρθρο 17 παρ. 1 ΠτωχΚ) και στην περίπτωση παρόμοιας απαγόρευσης νομικής μεταβολής της ακίνητης περιουσίας για τον οφειλέτη που επιδιώκει την ρύθμιση των ληξιπρόθεσμων οφειλών του απέναντι στους δανειστές του (αστική πτώχευση – Ν.3869/2010). Αλλά και στην αντίθετη περίπτωση απόρριψης σχετικού αιτήματος, το αποτέλεσμα αυτό δεν προδικάζει κατά κανόνα την έκβαση της αίτησης περί των ασφαλιστικών μέτρων.

Πάντως, η προσωρινή διαταγή θα πρέπει να χορηγείται με ιδιαίτερη φειδώ και έπειτα από περίσκεψη, καθώς, να μεν παρέχεται σημαντική προστασία στον αιτούμενο ως προς την εξασφάλιση δικαιώματος ή ρύθμιση κατάστασης, ωστόσο συχνά είναι δυνατόν να επιδιώκεται δι' αυτής, υπό το μανδύα της προσωρινής ρύθμισης, η επίτευξη οριστικών αποτελεσμάτων και ουσιαστικά η πλήρης ικανοποίηση του αιτήματος, γεγονός αντίθετο με τον προορισμό του θεσμού της προσωρινής διαταγής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- *Απαλαγάκη Χ.*, Προσημείωση Υποθήκης, 2005.
- *Βλάχος Δ.*, Η προσωρινή διαταγή κατά τον ΚΠολΔ, 2002.
- *Βενιέρης Ι. – Κατσάς Θ.*, Εφαρμογή του Ν.3869/2010 για τα υπερχρεωμένα φυσικά πρόσωπα, 2013.
- *Γέσιου – Φαλτσή Π.*, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτελέσεως, Γεν. Μέρος (1998).
- *Γεωργιάδης – Σταθόπουλος*, Αστικός Κώδιξ κατ' άρθρο ερμηνεία.
- *Δαγτόγλου Π.*, Συνταγματικό Δίκαιο – Ατομικά Δικαιώματα, 1991, τ. Β'.
- *Δημητρίου Δ.*, Η δικαστική αναστολή της αναγκαστικής εκτελέσεως, 1993.
- *Κεραμεύς – Κονδύλης – Νίκας*, Ερμηνεία Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 2000.
- *Κιτσαράς Α.*, Ενοχικές δεσμεύσεις της εξουσίας διάθεσης, 1999.
- *Κράνης Δ.*, Προσωρινή διαταγή, ανάκληση και μετενέργεια των ασφαλιστικών μέτρων, 2013.
- *Κρητικός Αθ.*, Ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων (με βάση τον Ν.3869/2010), 2012.
- *Μακρής Δ.*, Εκούσια Δικαιοδοσία, εκδ. 2012.
- *Μπότσαρης Κ.*, Βάσεις και διαδικαστικά προβλήματα της εκουσίας δικαιοδοσίας, 1997.
- *Ορφανίδης Γ.*, Συγκρούσεις συμφερόντων δανειστών στην αναγκαστική εκτέλεση (2004)
- *Παραράς Π.*, Σύνταγμα και Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, εκδ. Σάκκουλα, 2001.
- *Ράικος Δ.*, Το δικαίωμα δικαστικής προστασίας του πολίτη απέναντι στην Δημόσια Διοίκηση, 2005.
- *Σκουρής Β.*, Διοικητικό Δικονομικό Δίκαιο Ι, εκδ. Σάκκουλα, 1996.
- *Τάχος Α.*, Ελληνικό Διοικητικό Δίκαιο, εκδ. Σάκκουλα, 2003.
- *Χρυσόγονος Κ.*, Ατομικά και Κοινωνικά δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα, 2002.

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- *Απαλαγάκη Χ.*, Η εφαρμογή της διαδικασίας των ασφαλιστικών μέτρων, Δ.2003, σελ. 653 επ.
- *Δούμπης Ιασ.*, Η προσωρινή διαταγή κατά τα άρθρα 691 παρ. 2 και 700 παρ. 3 ΚΠολΔ, ΝομΧρον Σεπ-Οκτ 2008, τεύχος 51.
- *Καλαβρός Κ.*, Η παράλειψη παροχής προσωρινής δικαστικής προστασίας στο πλαίσιο της πολιτικής δίκης, Δ 2003. σελ. 662 επ.
- *Κεραμέως Κ.*, Σύγχρονα προβλήματα απονομής της πολιτικής δικαιοσύνης, Αρμ. 1984, σελ. 89 επ.
- *Κράνης Δ.*, Λειτουργικά προβλήματα της προσωρινής διαταγής, ΕλλΔνη 1999, σελ. 1005 επ.
- *Ο ίδιος*, Λειτουργικές δομές ασφαλιστικών μέτρων, ΕλλΔνη 2003, σελ. 1225 επ. – Δ. 2003, σελ. 679 επ.
- *Κόντης Γ.*, Ζητήματα προσωρινής δικαστικής προστασίας στις υποθέσεις του Ν.3869/2010 για τα υπερχρεωμένα φυσικά πρόσωπα, ΕΠολΔ 2015, σελ. 487 επ.
- *Μανιτάκης Α.*, Η διπλή νομική φύση του δικαιώματος παροχής δικαστικής προστασίας, Δ 13, σελ. 631 επ.
- *Μητσόπουλος Γ.*, Προσωρινή διαταγή δικαστηρίου επί αιτήσεως εγγραφής προσημειώσεως υποθήκης, ΕλλΔνη 1983, σελ. 1135.
- *Ο ίδιος*, Η φύσις του «σημειώματος» περί αναστολής της αναγκαστικής εκτελέσεως κατ' άρθρον 938 παρ. 1 ΚΠολΔ, Αρμ 1989, σελ. 429 επ.
- *Μπέης Κ.*, Χρονικά όρια ισχύος προσωρινής διαταγής, Δ. 1991, σελ. 589 επ.
- *Νίκας Ν.*, Το παραδεκτό της αιτήσεως αναστολής εκτελέσεως (938 ΚΠολΔ) ενώπιον δευτεροβάθμιου δικαστηρίου, Αρμ. 1995, σελ 552 επ.
- *Ορφανίδης Γ.*, Η προσωρινή διαταγή κατ' άρθρο 691 παρ. 2 ΚΠολΔ (με αφορμή την υπ' αριθ. 557/2010 απόφαση του Αρείου Πάγου), ΕΠολΔ 2011, σελ 155 επ.